

Vsem bralcem želimo prijetne prvomajske praznike!

Čestitka za prvi maj

Družbenopolitične organizacije delovnim ljudem Jugoslavije

BEOGRAD, 29. aprila (Tanjug) — Ob prvomajskem prazniku pošiljajo zvezna konferenca SZDL, predsedstvo ZKJ, svet ZSJ, zvezni odbor ZZB NOV, konferenca za družbeno dejavnost žensk Jugoslavije in konferenca ZML delovnim ljudem naslednji pozdrav:

»Ob mednarodnem prazniku dela, ki ga proslavljamo hkrati s 25. obletnico zmage nad fašizmom in popolne osvoboditve države, čestitamo vsem delovnim ljudem Jugoslavije za velike majske praznike in dosežke v izgradnji in razvoju samoupravne socialistične skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti. Delavskemu razredu in vsem delovnim ljudem mest in vasi želimo nove uspehe v našem boju za boljše, vsebinsko bogatejšo in srednje življenje! Ob proslavljanju 1. maja in dneva zmage 9. maja dajejo delovni ljudje Jugoslavije podporo narodom vseh držav sveta v skupnem boju za mir, svobodo, neodvisnost, napredek in socializem.«

Ukaz maršala Tita

BEOGRAD, 29. aprila (Tanjug) — Vrhovni poveljnik obrončenih sil SFRJ maršal Josip Broz Tito je izdal ukaz, naj se na večer pred 1. majem v počastitev praznika državnega praznika v glavnem mestu SFRJ Beogradu izstrelje 15 salv iz 24 topov, v glavnih mestih socialističnih republik Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Skopju in Titogradu pa 10 salv iz 12 topov.

Predstavniki ZSJ na proslavah v tujini

BEOGRAD, 29. aprila (Tanjug) — Danes so odptovovali iz Beograda v Irak, Alžirijo, ZAR, Maroko in Sirijo predstavniki Zveze sindikatov Jugoslavije, ki se bodo v teh prijateljskih državah udeležili praznikov mednarodnega praznika dela 1. maja.

Sindikati čestitajo Titu

Delavski razred se pridružuje željam vseh naših občanov

BEOGRAD, 29. aprila (Tanjug) — Predsednik sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Dušan Petrović-Sane je poslal predsedniku Titu naslednjo prvomajsko čestitko sindikatov:

»Dragi tovariš Tite! V imenu sveta Zveze sindikatov Jugoslavije in v svojem imenu vam najpriskrbejše čestitam za praznik dela, 1. maj. Delovni ljudje naše države proslavljajo letošnji državni maj v znamenju dela in boja za nadaljnje razvijanje samoupravnih odnosov in za uresničitev naših družbeno gospodarskih reform. S tem so predele tudi vse naše priprave na drugi kongres samoupravljalcev Jugoslavije.

Delavski razred Jugoslavije se pridružuje željam vseh naših občanov, ki vam želijo trdnega zdravja in novih uspehov pri težavnem in odgovornem delu, ki ga opravlja, in izrazi pri tem svoje pripravljenost, da vami na čelu nadaljuje še odličnejši boj za izpolnitev svoje zgodovinske misije — izgradnjo samoupravne socialistične delovnih ljudi, krepitev bratstva in enotnosti narodov in narodnosti in za mnogo naprednih in miro-ljubnih sil na svetu.«

Nagrajeni vojniki

BANJALUKA 29. aprila (Tanjug) — Direkcija za obnovo in izgradnjo Banjaluke in mestno stanovanjsko podjetje sta dodelila denarne nagrade 24 vojakom in starešnim, ki so se v zadnjih šestih mesecih posebno izkazali pri podiranju močno poškodovanih hiš.

LJUBIČIĆ NA BANJALUCI — Državni sekretar za narodno obrambo generalpolkovnik Nikola Ljubičić (v sredini) je obiskal snote JLA in teritorialne obrambe, ki bodo sodelovale na vojaški paradi 9. maja v Beogradu, v njihovem naselju na Banjici. Telefoto: Tanjug

Plodna povezava

izjava člana sveta federacije Edvarda Kardelja pred odhodom v Ameriko, kjer bo obiskal Čile, Peru in Mehiko

BEOGRAD, 29. apr. (Tanjug) — Član sveta federacije Edvard Kardelj bo 2. maja odpotoval v Latinsko Ameriko, kjer bo najprej uradno obiskal Čile, potem pa Peru in Mehiko. Pred odhodom je na prošnjo direktorja Tanjuga Pere Ivačića izjavil:

»Z velikim zadovoljstvom odhajam na obisk v nekatere latinskoameriške države, to je v Čile, Peru in Mehiko. Upam, da bo to zelo koristno potovanje, saj bom imel priložnost in čas sniti se z uglednimi državniki in političnimi osebnostmi teh držav ter izmenjati z njimi mnenja in izkušnje o vprašanjih, ki zanimajo Jugoslavijo prav tako kakor tudi te države.

Prepričan sem semveda, da bo zame to potovanje zelo zanimivo, saj bom Latinsko Ameriko prvič obiskal in se neposredno seznanil z ljudmi in narodi teh držav ter z njihovo kulturo, bogato dediščino kakor tudi s sodobnimi dosežki.

V Jugoslaviji z velikim zanimanjem spremljamo razne poti razvoja v Latinski Ame-

riki, celine, na kateri se za razmahnil gospodarski vpon, za družbeno preobrazbo in okrepitev neodvisnosti. Z zanimanjem spremljamo ta razvoj, ki je tembolj zato, ker latinskoameriške države v čedalje pomembnejši meri delujejo na mednarodnem prizorišču, posebno pa se v OZN in drugih mednarodnih organizacijah, v katerih naša država zelo neposredno sodeluje s temi državami. Razumljivo je torej, da si prizadevam za bolj razviti dvostransko sodelovanje z latinskoameriškimimi državami poudarjam, kjer je to mogoče, saj nam to veljajo skupni interesi in obojestranska korist.

Razvoj sodelovanja je stvarno utemeljen ne samo v potrebah in še premalo izkoriščenih možnostih za medsebojno gospodarsko izmenjavo in sodelovanje, ampak tudi v veliki podobnosti interesov in gledišč v prizadevanju za ohranitev miru, za demokratizacijo mednarodnih odnosov, za krepitev suverenosti narodov, za pravičnejše mednarodne gospodarske odnose, hitrejši razvoj nezadostno razvitih držav itd.

Kako zelo ob strani razumim nujnost takšnega sodelovanja in kako plodno je to sodelovanje, o tem priča že dejstvo, da se je nedavnega pripravljalega sestanka neurvedenih držav v Dar-es-Salaamu udeležilo enajst latinskoameriških držav, med njimi tudi Čile in Peru, ki ju bom zdaj obiskal.

Glede na vse to kakor tudi glede na prijateljske odnose med Jugoslavijo in državami, ki jih bom obiskal, sem prepričan, da bomo med mojim obiskom v teh državah lahko izmenjali mnenja o celi vrsti vprašanj iz mednarodnih odnosov, kakor tudi iz sodobne družbenopolitične prakse.

Posebno mi je ljubo, da se bom na svojem potovanju v

Pogovori Kaduri - Hadić

BEOGRAD, 29. aprila (Tanjug) — Irski minister za gospodarstvo Fakari Kaduri se je med enodnevnim obiskom v Beogradu sestel z zveznim sekretarjem za zunanjo trgovino Muhamedom Hadićem. Pogovarjala sta se o blagovni izmenjavi med državama in o nekaterih vprašanjih v zvezi z investicijskim sodelovanjem.

Nixon še razmišlja o pošiljanju orožja

V Phnom Penhu zmanjkuje blaga — Po sestanku nacionalnega varnostnega sveta ZDA padec delnic na borziah

PHNOM PENH, 29. apr. (Tanjug, Reuter, AFP) — V Kambodži se položaj slabša z vsako uro. V Phnom Penhu na primer zmanjkuje vsake vrste blaga, deloma zaradi otežčenega dovoda, deloma zaradi inflacije, ki napreduje z vso naglico. Cene nenehno stakcejo, zato so trgovci začeli špekulirati.

V khmerski trgovinski banki ne sprejemajo več niti dolarških čekov, s obraslošitvijo: »...zaradi otežčenih stikov s tujino. Cene živih, žlani riža, vrstglovo naraščajo.

Predstavniki generalnega štaba je danes na tiskovni konferenci izjavili, da so gverilci napadli še štiri položaje vladnih sil. Na raznih koncih države se zapletajo v boje z gverilci.

Na današnji tiskovni konferenci so vpeljali neko novost: prošhanukovski sil ne imenujejo več samo spridnike Vietkonga in severnovietnamskih enot, ampak tudi imperialiste. Sicer pa ostajajo pri uradnem stališču, da med njimi ni Khmerov.

Predstavniki generalnega štaba je rekel novinarjem, da sone verjame, da se bo princ Sihanuk, ki je zmeraj živel v razkožju, vrnil v deželo in živel v gozdovih, v okoliščinah, v kakršnih živijo gverilci.

Indonezijski zunanji minister Adam Malik je izjavil, da je Indonezija zahtevala od ZDA, naj neha dobavljati orožje kambodži vladni Lon Nola.

Dopisnik Tanjuga poroča iz Washingtona, da se je večeraj sestel nacionalni varnostni svet ZDA in razpravljal o najnovijem položaju v Kambodži. Predsednik Nixon, ki je predsedoval sestanku, naj bi zdaj odločil o vojaški pomoči kambodži vladni. Negotovitost o sododni odločitvi.

Swank odpotoval z Beograda

BEOGRAD, 29. apr. (Tanjug) — Namestnik pomočnika državnega sekretarja v State Departmentu za evropske zadeve Emory Swank se je mudil v naši državi od 23. do 28. aprila in se je pogovarjal z ustreznimi funkcionarji državnega sekretariata za smanjanje zadev kakor tudi s predstavniki drugih ustanov, ki so udeležene v dvostranskem sodelovanju med Jugoslavijo in ZDA.

Sinoči je Emory Swank odpotoval iz naše države v Sofijo.

Splošna stavka v Rimu

RIM, 28. aprila (Reuter) — Približno 300.000 delavcev v Rimu je začelo splošno stavko, ki je dokaz ozračja prometa in vrsto služb v italijanskem glavnem mestu. Zaradi stavke danes niso izšli časopisi, pa tudi železniški promet v vsej državi je zastal. Stavkajoči zahtevajo, naj zavro naraščanje cen, zmanjšajo davke, poskrbe za boljše stanovanjske pogoje in reorganizacijo državne zdravstvene službe.

Vdor v Kambodžo

Nenehno bombe na položaje FNO ob kambodžijski meji - 12 napadov sil FNO

SAIGON, 29. apr. (AFP, UPI, AP) — Saigonske in ameriške čete so danes vdrle na kambodžično ozemlje in začele, kot so uradno sporočili, ofenzivo proti Sihanuku naklonjenim silam. V uradnem sporočilu je še rečeno, da je saigonska vlada pred ofenzivo v Kambodžijo zaprosila za pomoč ZDA in to tudi dobila. V Kambodžijo so poslali na tisoče saigonskih vojskov.

Ameriški vojaški predstavnik je izjavil, da so orjaški bombniki »B-52« nocoj znova odvrkli na stotine ton bomb na uporiške položaje vzdolž kambodžejske meje. Predstavniki je tudi dejal, da je mimolotno moč uporiško topništvo obstreljvalo 12 položajev ameriškosaijonskih čet. Ameriško vojaško poveljstvo pa je izjavilo, da je bilo 6 napadov pombnih.

Neke ameriški topničar je po pomoti izstrelil granato na vas bliž Quang Tryja, glavnega mesta severne pokrajine. Ubilih in ranjenih je bilo 11 prebivalcev.

Kitajski satelit normalno kroži

PEKING, 29. aprila (Hsinhua) — Prvi kitajski satelit normalno kroži po orbiti. Kitajska časopisna agencija je objavila seznanjave, nad katerimi bo satelit letel 29. in 30. aprila in čas preleta.

IVAN POTRČ

S človekom ali samo za človeka

Za to človeštvo eno velja: ni je tako črne noči, da ne bi nosila v sebi — tudi v trenutkih najgloblejše teme — upanja in vere ali vedenja v zarjo jutrišnjega dne; vsa leta, od kacatarskih časov sem, me je preganjal strah, da so se ljudje, nekak otrok je bilo med njimi, zato prijeli za roke in se približali ograji, da bi jih električna smrt prežgala in jih pometala po bodičastih žicah, ker so do kraja izgubili vero ali vedenje v to zarjo jutrišnjega dne; nikoli se ne bi mogel do kraja zbotati z mislijo, da je zagorjanski knap, Joža, zato odšel mimo straže in čez črto, ker bi mu do kraja zamrlo zadnje upanje — ne, vera ali vedenje nista umrla, v nobenem od njih nista umrla, kacatarji je kdaj ali kdaj niso mogli prenesti nečloveškega, preveč vztrajno, iz dneva v dan, znova in znova je prihajalo to nečloveško, niso ga mogli več prenašati — odšli so in z njimi vred je odšla zarja jutrišnjega dne; tega najbolj človeškega upanja jim ni moglo nič pobrati — prestrahtnuta in preveč nečloveška, do kraja razčlovečena bi bila ta tema.

Ta tenka in pretenka slutnja zarje jutrišnjega dne je ostala vsevidlj s človekom, v najbolj črnih casih — nikoli je ni prenehala pojiti vera v človeka — nič drugega ti ne ostane, ko si zvezan in zakovan in ko ti postane celo človekovo smrti vsakodnevna stvar. Nič drugega ni na tem zadnjem koncu, samo še človek je, ki more pojiti človeka z vero; nobeno človekovo nasilje se ni doslej še ustoličilo v nebesih, da bi tam za navek ostalo; še celo bogove, te stvaritve človekove domišljije, more razjesti človekov dvom, da bi človeku ostal na kraju vselej samo človek in vera v človeka — v človeka, ki se je izkopal še iz vsakega mračnega časa in je še vselej postavil lestev za jutrišnja človekova nebena na zemlji. Na tem svetu so še vselej strašile kakršnekoli inkvizicije, jedrsko orožje ni ne prvo in tudi ne bo zadnje strašilo za človeštvo — ali še vselej se je dvignil in se bo dvignil nad vse te nesmisle človek, bodo ljudje znali storiti in tudi dati vse, tudi življenje, da bi jutrišnji človek mogel zaživeti v drugačnih in bolj človeških odnosih.

Državniški čestitki

BEOGRAD, 29. apr. (Tanjug) — Predsednik republik Josip Broz Tito je poslal nizozemski kraljici Julijani ob njenem rojstnem dnevu brzojavko s čestitkami. Brzojavko s čestitkami je poslal tudi Daoudju Javari, predsedniku republik Gambia, ob razglasitvi Gambije za republiko in Javarovi izvolitvi za predsednika.

Ugoden odmev

Sekretariat CK ZKS o odmevih na stališču predsedstva ZK Jugoslavije

LJUBLJANA, 29. apr. Sekretariat CK ZKS je na današnji seji, ki jo je vodil sekretar inž. Andrej Marinc, ugodno ocenil odmeve na stališču predsedstva ZKJ o aktualnih vprašanjih mednarodnega položaja in notranjopolitičnega razvoja Jugoslavije.

Stališče, da se bo ZKJ v praksi posebno zavzemala za nadaljnji razvoj takšnih družbenih odnosov, ki zagotavljajo popolno uveljavitev svobode, suverenosti, enakopravnosti narodov oziroma republik in pokrajini, je povsem v duhu politike ZKS, sprejete na VI. kongresu ZKS in konkretizirane na nekaterih sestankih CK ZKS. V doslednem uresničevanju teh stališč vidi delovni ljudje Slovenije stvarne perspektive za svoj svobodni razvoj in vsestranski napredek. To je osnova, na kateri je edino mogoče graditi Jugoslavijo kot samoupravno večnacionalno socialistično skupnost.

Izkoristiti je treba — kot je ustovil sekretariat — ugodno ozračje in razpoloženje za to, da bi se brez oklepanja in dosledno lotili urejanja tistih odprtih problemov, ki so doslej ovrli razvoj samoupravne socialistične Jugoslavije. Pri tem so glašajo, da je treba še naprej graditi in utrjevati enako odgovornost vseh republik in pokrajini za uspešno in učinkovito urejanje skupnih problemov. To velja v enaki meri tudi za njihov vpliv in odgovornost za delo organov federacije, posebej se v reševanju kadroviskih vprašanj. Odklani se je treba upreti praksi, ki bi postala itti mimo stališč predsedstva

ZKJ — po starih uhojenih poteh, po katerih poiskujejo enostransko in s pritiski uveljavljati parcialne interese na škodo drugih.

Na ugoden odmev je naleteo stališče o tem, da ne smemo dovoliti administrativnega zbiranja sredstev za razširjeno reprodukcijo v družbenopolitičnih skupnostih. To stališče je tudi vsebina dokumentov ZKS, v katerih je prav tako rečeno, da razen sredstev za razvoj prelomnih razvitih republik in pokrajini lahko pride do kakršnegakoli drugega zadrževanja sredstev le z dogovorji med republikami ali samega gospodarstva. V razpravah povsem soglasno s stališčem, da je treba določiti trdnjaja merila, ki zagotavljajo ustrezno republiko in nacionalno zastopanje naših narodov v JLA. Sekretariat CK ZKS bo storil vse potrebno, da bi vse organizacije in vodstva ZKS aktualizirala svoje akcijske programe ter se s konkretnimi predlogi, pozitivnimi alternativami vključila v prizadevanje za dosledno uresničevanje stališč predsedstva ZKJ. V tem smislu bo sekretariat za prvo sejo CK ZKS pripravil ustrezen predlog za aktualiziranje obstoječih programov skupaj z analizo odmevov na stališču predsedstva ZKJ. Takšne predloge bi po mnenju sekretariata morali pripraviti tudi komunisti v vodstvih družbenopolitičnih, predstavniških in samoupravnih organizacij v republikah, ki so odgovorni za uresničevanje stališč predsedstva ZKJ. V nadaljevanju seje sekretariata CK ZKS so razpravljali o nekaterih problemih obnavljanja Zveze komunistov Slovenije.

Izključeni odborniki na Češkem

PRAGA, 29. apr. (Tanjug) — Iz ljudskih odborov na Češkem so v zadnjih petih mesecih izključili nad 12.700 odbornikov oziroma 8,6%. Na temelju tretnjega zakona od oktobra lani lahko volilni organi odstranijo svoje poslanke, če ne da bi jih odpočili volivi, temveč na predlog vodstva ustrezne organizacije Ljudske fronte.

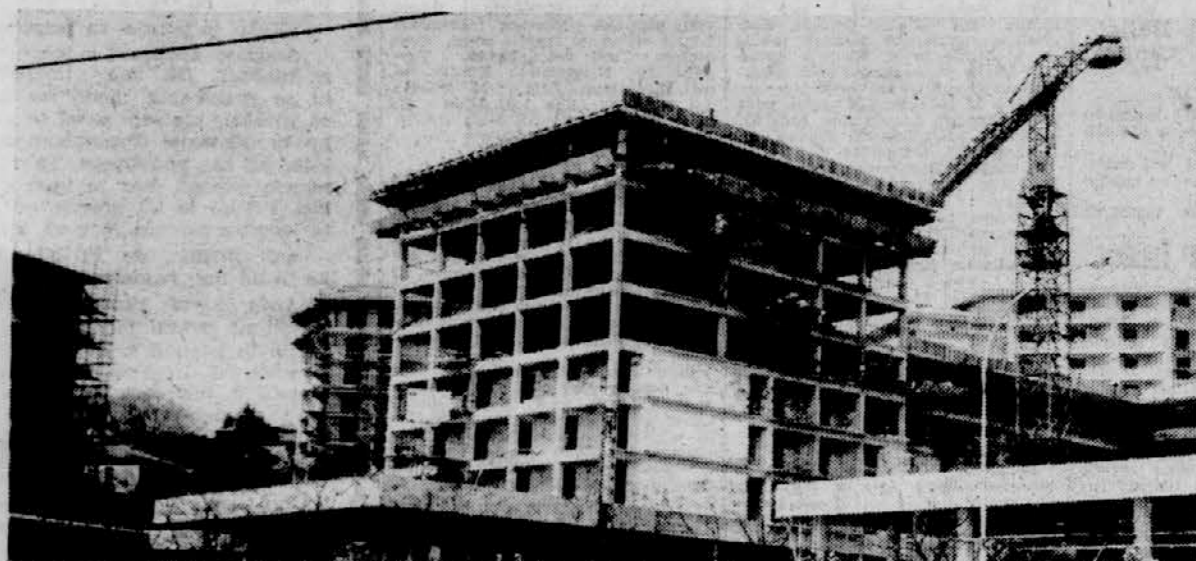
SESTANEK V KAIRU — Te dni so se v Kairu zbrali na posvet voditelji ZAR, Libije in Iraka. Na sliki: Libijski voditelj Moamer Gadafi in predsednik ZAR Naser s sodelavci. Telefoto: UPI

KB LJUBLJANA

tudi dinar ima lahko moč in veljavo

Ko prebiramo časopise, ko zasledujemo novice o uspehih in neuspehih naših delovnih organizacij, zlahka zagrešimo napako: včasih preveč slepo verjamemo urejenim tiskarskim črkam, drugič spet odkimamo z glavo, češ saj ni ravno tako, časnikar je vse to polepšal ali nalašč očrnil. Naj ravnamo tako ali drugače — ravnamo napak! Predno se odločimo, da povemo svoje mnenje, predno karkoli in kogarkoli ocenjujemo, je prav, da se temeljito prepričamo.

Tokrat pišemo o banki, o Kreditni banki in hranilnici Ljubljana ali Ljubljanski banki, kot jo vse pogosteje imenujemo. Pišemo o banki, o delovni in gospodarski organizaciji, kot pravi zakon, o organizaciji, v katero prav vsi — od občana do poslovnega moža — zremo kot v nekakšnega odrešenika, ki nam bo pomagal uresničiti naše skrite želje, najsiboda majhne in osebne, kot so avtomobil, hiša, ali nakup pralnega stroja, ali pa velike in družbene, kot je gradnja novega obrata ali nove tovarne. Končno pišemo o banki, ki si jo vse preradi v svojih razmišljanjih predstavljamo kot hišo, prepolno vrec z denarjem, kjer bančni stiskači hodijo po preprogah iz bankovcev, kot hišo, kjer se denar za uresničevanje želja zajema z veliko zajemalko. Žal je resnica daleč od naših neverjetnih predstav, žal tudi poslovni možje iz nevednosti prepogosto godrnjajo, da jim banka meče polena pod noge, da jim nalašč nagaja in »noče« pomagati. Prav takšne ljudi, ki se sami pri sebi ali na glas pogosto jezijo na banko in bančnike, vabimo, da si preberejo te vrstice o uspehih in težavah, o pobudah in novostih, o dinarju, ki je varno naložen in njegovemu bratcu, ki gre v ne vedno dobro premišljene investicije. Priporočamo jim, da si ogledajo diagrame in tabele, ki jim bodo gotovo odgovorili na marsikatero vprašanje in jim nekoliko pomagali prebroditi stisko nezaupanja ali nepoznavanja.

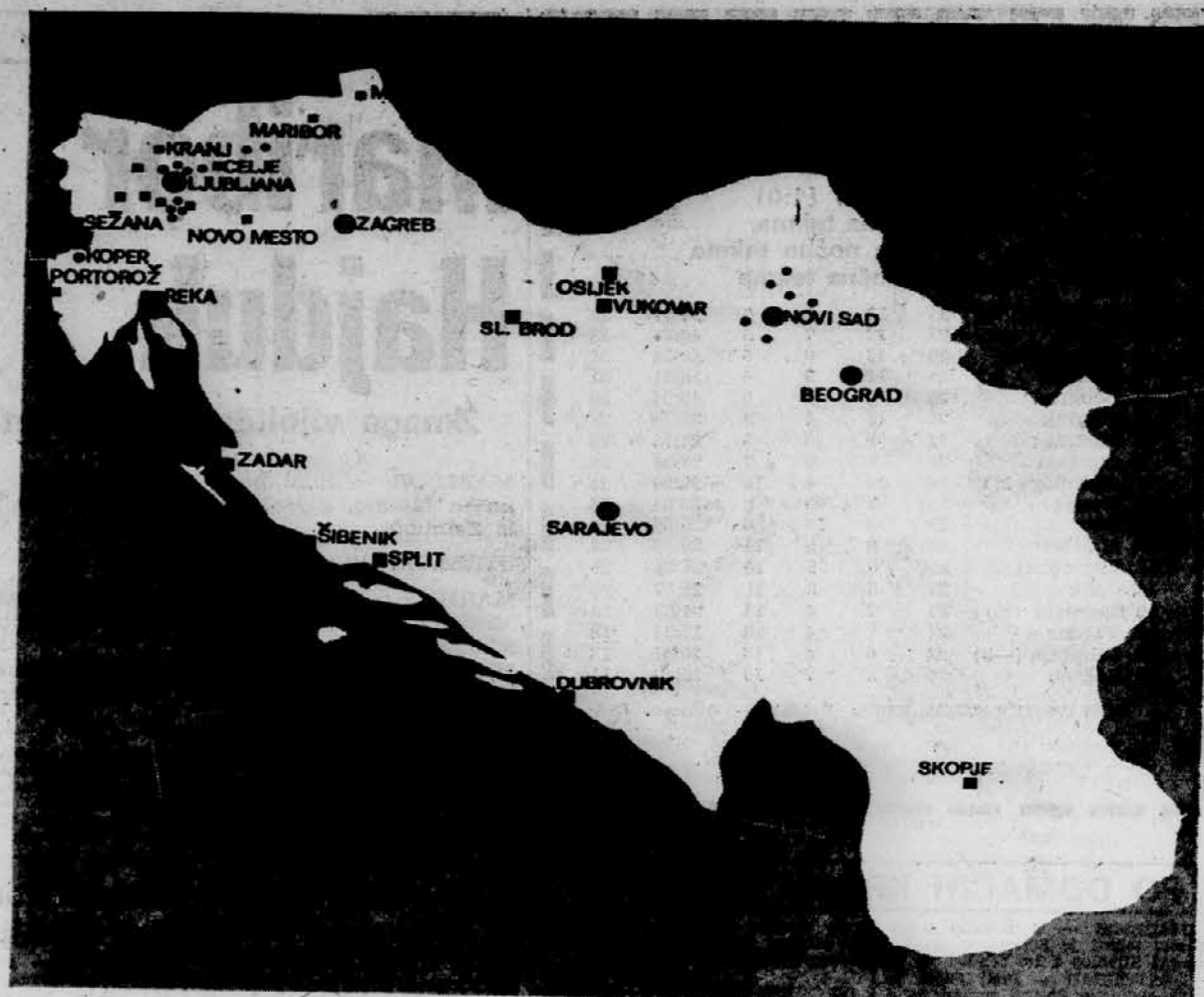

Portorož v izgradnji

tisti, ki se morajo vse leto boriti za brezogojno uresničevanje poslovne politike. Je že tako, da uspešnost banke ne merimo vedno le z vidika načelnih stališč in splošnih interesov, marveč naši ocniki prinešamo tudi svoje lastne želje in zahteve. Tako se bančni uslužbenec zlahka znajde v nekakšnem absurdnem položaju. Trudi se, da bi povečal obseg poslovanja, da bi posodobil bančni servis, kar najbolj napolnil sklade — ko to doseže, pa se izpostavi še močnejšemu pritisku gospodarstva na bančne sklade. V Ljubljanski banki si ves čas prizadevajo, da

po vseh gospodarskih panogah in strokah, da banka ne skopari s krediti za stanovanjsko in komunalno izgradnjo, da vlaga denar enakomerno na vsem območju Slovenije, pa tudi izven meja republike. Žal pa iz grafikonov ni moč razbrati, kako zamotana sô pota, po katerih »hodijo« bančne naložbe svojo pot do panog in območij, kako številni so dejavniki, ki jih mora banka pri tem upoštevati.

Težko bi bilo tudi naštetii vse ukrepe, ki jih mora pri delu banka upoštevati, težko bi bilo naštetii, kam

LEGENDA ● Obstoječe podružnice
● Obstoječe ekspoziture
■ Načrtovane podružnice
■ Načrtovane ekspoziture

POSLOVNE ENOTE BANKE V SLOVENIJI IN JUGOSLAVIJI

kritiki. Uslužbenci banke so se morali prilagoditi dejstvu, da družbena vloga banke še ni dovolj razčiščena — naučiti so se morali, da ne smejo ravnati enostransko, da se ne smejo preveč ogreti za eno samo izmed mnogih pojmovanj in stališč. V poslovanju banke se nenehno prepletajo elementi, ki imajo močno poudarjen komercialno-posloven značaj in drugi, pri katerih poslovnost in komercialnost nista toliko poudarjeni.

Malokdo se dovolj zaveda, da tudi banka nima toliko denarja, da bi lahko zadostila vsem željam in potrebam gospodarstva. Tudi v tem finančnem nesporezumu je iskati razloge za premalo pretehtane pripombe na rovaš banke, ko ji ponekod očitamo neposlovnost, drugod pa krutost in »lov za dobičkom«, ali poganjanje za devizami. Banka zase ne potrebuje deviz — le-te namenja izključno za pospeševanje gospodarskega razvoja. Brez teh deviz, ki jih banka s trudom zbere in shrani, bi šlo za nohte vrsti gospodarskih organizacij — od predelovalne industrije do nekaterih ključnih energetskega objekta.

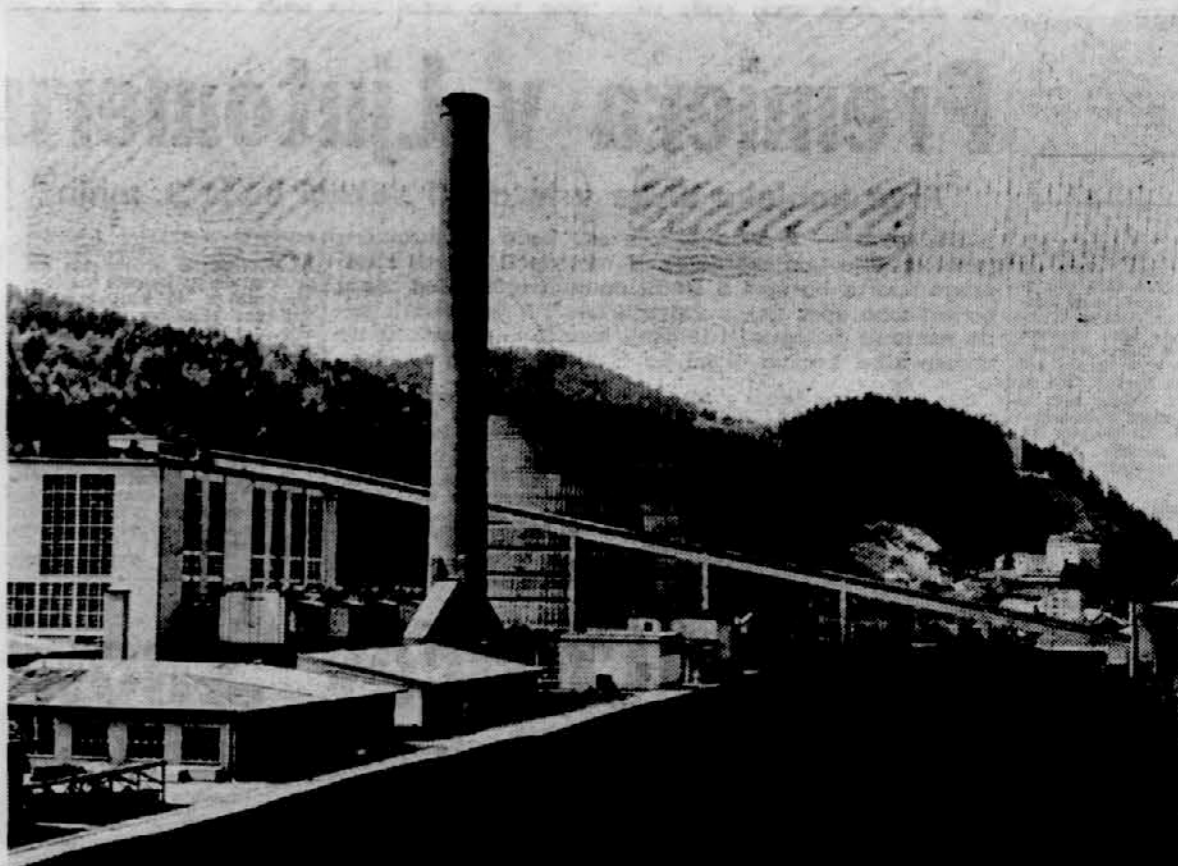
V banki se dobro zavedajo, da je denarja manj kot želja; vendar niso obstali le pri ugotavljanju, ampak so iskali in iščejo novih rešitev. Z obzaloženjem pa moramo pripisati, da so nekatere ugodne možnosti včasih ostale neizrabljene, ker nekatere gospodarske organizacije ne kažejo dovolj pripravljenosti, da bi se prilagodile novim, sodobnim poslovnim oblikam, ki pa so — razumljivo — zlasti v začetku bolj zahtevne. Vendar je v poslovni politiki za letošnje leto

samo zadoščuje v tujini pod precej slabšimi pogoji, kot pa bi jih dosegla banka.

Problem nujno terja ustrezno rešitev, ki pa ne sme biti enostranska in pomeniti nove obremenitve gospodarstva, marveč jo morajo spremljati ustrezne spremembe v delitvenih odnosih in v davčnem sistemu, v številni sistemu obdavčitve dohodka bank.

Ne nazadnje bo naše bralce zanimalo — če zaradi drugega ne, pa zato, da pogledajo sosedu v krožnik — kako so obdavčeni dohodki banke. Banke plačujejo 10-odstotni prometni davek (zvezni) — osnova so dohodki od obresti, provizij in drugih plačil za bančne storitve. Letos bo KBHL iz tega naslova plačala (po oceni) 31.714 milijonov din. Iz naslova dohodka, razporejenega na delovno skupnost banke, plačajo banke 15-odstotni davek na promet (prav tako v zvezo blagajno). To je letos spet 26.168 milijonov din.

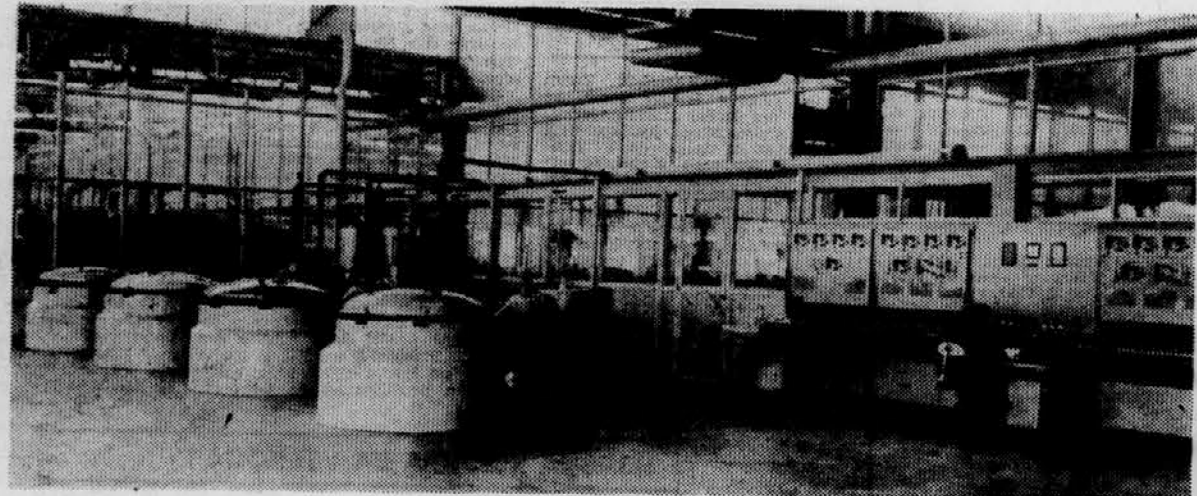
Kaj pomenita omenjena instrumenta za banko, je kaj lahko oceniti. Akumulativnost se iz leta v leto slabša, višina davkov pa je toliko večja, kolikor večja je ekspanzija. Davke so svoj čas opravičevali s potrebo po zajemanju ekstra dohodka bank in potrebo, da bi izenačili pogoje gospodarjenja. Zadenajo pa prav tiste banke, ki se ukvarjajo z družbeno pomembnimi posli, kot so zbiranje sredstev prebivalstva, plačilni promet s tujino in podobno, precej manj pa tiste banke, ki se ukvarjajo s kreditiranjem in sredstev emisije in s poslovnimi aranžmaji. Delovanje

Termoelektrarna Soštanj

Viadukt Peračica na Gorenjski avtocesti

Sodobna oprema Iskrine tovarne kondenzatorjev v Semiču

V starem Babilonu so banke ustanovljali vladarji in svečeniki, stari Grki so imeli v Efezu, Delosu, na Samosu in drugod menjalnice, Rimljani so poznali ljudi, ki so jih imenovali »argentari« in že vedeli za tekoče račune in žiro račune — za oblike bančnega poslovanja z denarjem, ki se jim sodobni Slovenci tako težko privajamo. Stari narodi so že vedeli za »kontokorent«, »eskont«, »lombard«, za »banco rotzo« ali za »hipoteko«. Kljub tisočletni tradiciji pa se bančništvo ne oklepa ustaljenih oblik, ne oklepa se prastarih metod kot pijanec plota. Tudi naša banka — to se pač ni spremenilo — je moral nekdo ustanoviti. Ustanovitelj steje banka več kot 500 iz vrst delovnih in gospodarskih organizacij. Tako se ni čuditi, da ima banka, kljub temu, da jo ima zakon za gospodarsko organizacijo, specifičen položaj, saj polaga račun o svojem poslovanju pred zborom ustanoviteljev, ki ga sestavljajo predstavniki več kot dveh tretjin slovenskega gospodarstva in dobrišen del gospodarstva Vojvodine. Smelo lahko zatrdimo, da nobena druga gospodarska in poslovna organizacija ne razgrinja svoje bilance uspešnosti pred tako širokim zborom.

Kljub temu, da so že pred dvema letoma v Kreditni banki in hranilnici Ljubljana lahko s ponosom pokazali zaključni račun, je poslovno poročilo ob koncu lanskega leta skupaj z zaključnim računom podprlo smotnost prizadevanj uslužbencev banke in prepričalo nejeverneže in omahljivce. Obseg poslovanja se je povečal na vseh bistvenih področjih bančne dejavnosti. »Uspehi niso bili slučajni.« je v svojem poročilu pred zborom ustanoviteljev dejal generalni direktor Niko Kavčič. Ne, niso bili slučajni — bili so rezultat smotnih prizadevanj in pričevanje, kako prav so ravnali, ko so ob združitvi dveh največjih slovenskih bank začrtali takšno poslovno pet. Ne pozabimo, da uspehi banke in povečanje njene denarne moči, pomenijo hkrati tudi močnost, da se uresniči načrti naših gospodarskih organizacij in potrdi pot gospodarske in družbene reforme.

Banka vlaga velike napore, da bi obdržala (in še razširila) takšen razmah poslovanja, ki je značilen za zadnji dve leti. Ljudje, ki imajo z banko toliko opraviti, da si vzamejo kredite in izprosiljo kar najbolj dolg odplačilni rok, seveda uspešnosti poslovanja banke ne ocenjujejo z enakimi merili kot

bi našli takšne rešitve, ki bodo kar najbolj ustrezale interesom ustanoviteljev, hkrati pa pripomogle, da ne bodo porušena načela bančnega poslovanja, ki banki narekujejo, da za vsako ceno čuva in obvaruje svojo likvidnost, skrbi za varnost in gospodarnost naložb ter ustvarja dohodek, ki ga rabi za razširitev obsega poslovanja. Objavljene slike so le nekateri izmed objektov, ki jih je kreditirala Ljubljanska banka. Hkrati pa smo pripravili tudi nekaj grafikonov in razpredelnic, ki bodo — prepričani smo — v svojem neizprosni in netipičnem jeziku številki odgovorili na marsikatero dobronamerno ali pikro vprašanje. Vsega pa žal ni moč pokazati le z grafikoni in razpredelnicami. Le-ti sicer kažejo zanimivo sliko in lepo dokazujejo, da so naložbe razporejene

vse mora banka — po črki predpisa — razporediti denar, ki ga ima. Kaj lahko pa verjamemo, da vsi ti momenti vsa neurejenost našega denarno-tržnega sistema, tako močno zožujejo manevrski prostor, da si je včasih prav težko pomagati. Prav v tem pa je iskati razloge za marsikatero kritično pripombo na račun njenega poslovanja s strani tistih, ki nikakor ne morejo razumeti, zakaj mora banka včasih reči neprijateljini »ne«.

V slovenskem gospodarskem prostoru je razširjeno mnenje, da je prav Ljubljanska banka odgovorna in dolžna reševati probleme financiranja vseh zahtevnejših investicijskih objektov v Sloveniji. Prav zato je izpostavljena največjemu pritisku in najmočnejši

trdno zapisano načelo, da je bančni kredit le dopolnilo k lastnim sredstvom.

Obresti bi morale imeti večjo ekonomsko vlogo, pravijo v Ljubljanski banki in pojasnijo, zakaj so bančniki včasih manj navdušeni za najemanje tujih kreditov. Pri nas je obrestna mera maksimirana, obrestne mere v državah, s katerimi banka trguje in finančno sodeluje, pa praviloma višje kot pri nas.

Tako naše banke ne morejo v tujini najete kredite doma plasirati po ustreznih obrestnih meri. Ni pri tem slabo le to, da se s tem omejuje sodelovanje naših bank s tujimi finančnimi zavodi, pač pa je veliko večja škoda v tem, da se gospodarstvo zaradi tega

teh instrumentov je torej vse bolj absurdno. Povzročata, da imajo, denimo, banke pri poslovanju s sredstvi prebivalstva, torej »zdravim denarjem« izgubo, banke, ki pa dobivajo denar za kreditiranje gospodarstva od Narodne banke, pa v miru zaslužijo »svoja« dva odstotka.

Takšni posegi v poslovanje banke so administrativni, davki delujejo kot fiskalni instrumenti in prizadevajo tisto ustanovo, ki se odloči za solidno delo.

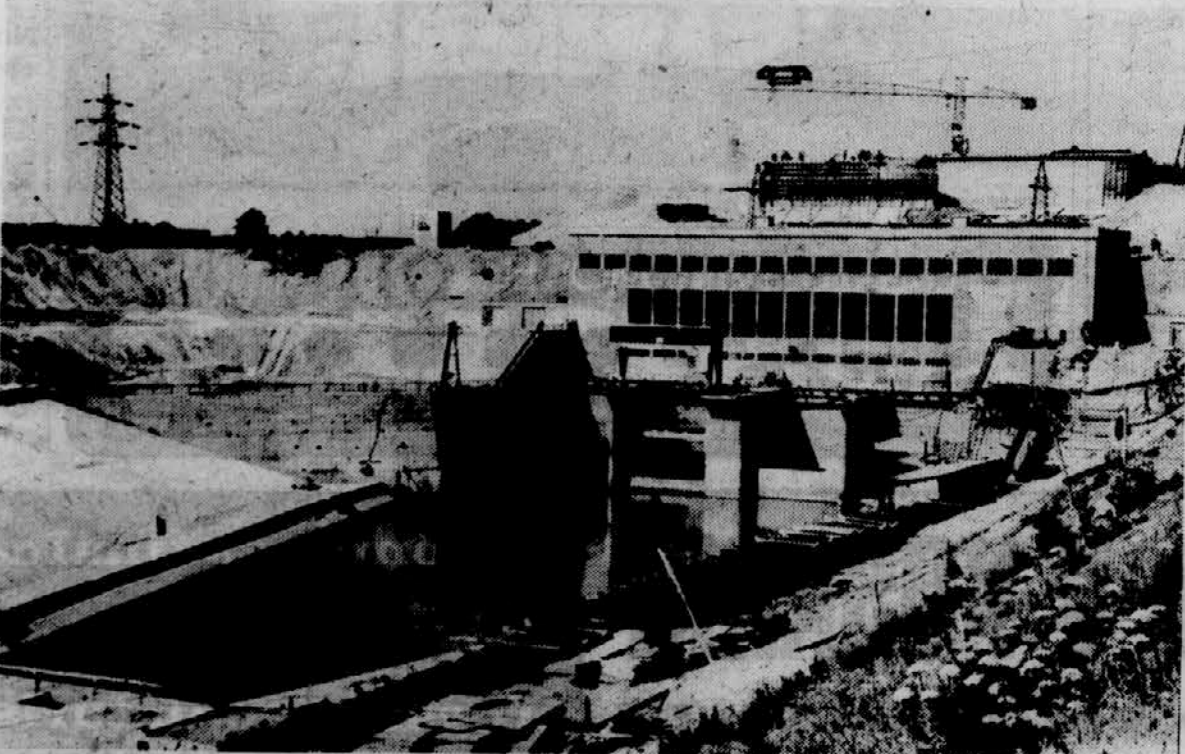
Poslovne enote banke v Sloveniji in Jugoslaviji

Osrednja enota Kreditne banke in hranilnice je v Ljubljani. Banka ima še dvanajst podružnic in 29 ekspozitur — skupaj torej štirideset enot, v letošnjem in prihodnjih letih pa bodo ustanovili še nove. Lani so odprli podružnico v Zagrebu, predstavništva v Sarajevu in Kopru, ekspoziture v Subotici, Novem Sadu in Ljubljani Ekspoziture Crnomelj, Gornja Radgona in Šiška so se preselile v nove prostore.

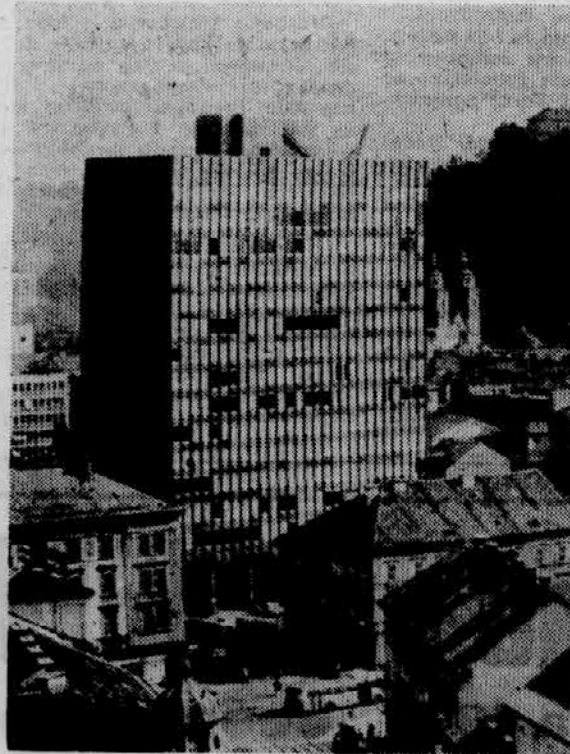
Banka je porabila precej denarja za posodobljenje poslovanja. Nakupili so in vključili nov računalnik tretje generacije v redno poslovanje. V elektronskem obračunskem centru (ERC) je zdaj 41 zaposlenih.

Predstavnitva v tujini in sodelovanje s tujimi finančnimi zavodi

Zakon prisotnosti na trgu, pa najsibto to finančni trg, velja tudi za banke. Kreditna banka in hranilnica Ljubljana ustanavlja široko mrežo predstavništev v tujini. Znotraj banke se izredno hitro krepijo tudi funkcije, ki so povezane z zunanjetrgovinskim poslovanjem. V lanskem letu je bilanca deviznega poslovanja in poslovanja s tujino dosegla konec leta znesek 1.542 milijonov dinarjev. Ta znesek presega celotno bilančno vsoto številnih manjših, pa tudi nekaterih srednjih bank v Jugoslaviji. Seveda

Hidroelektrarna Zlatofiče na Dravi

Poslovna stavba Metalke

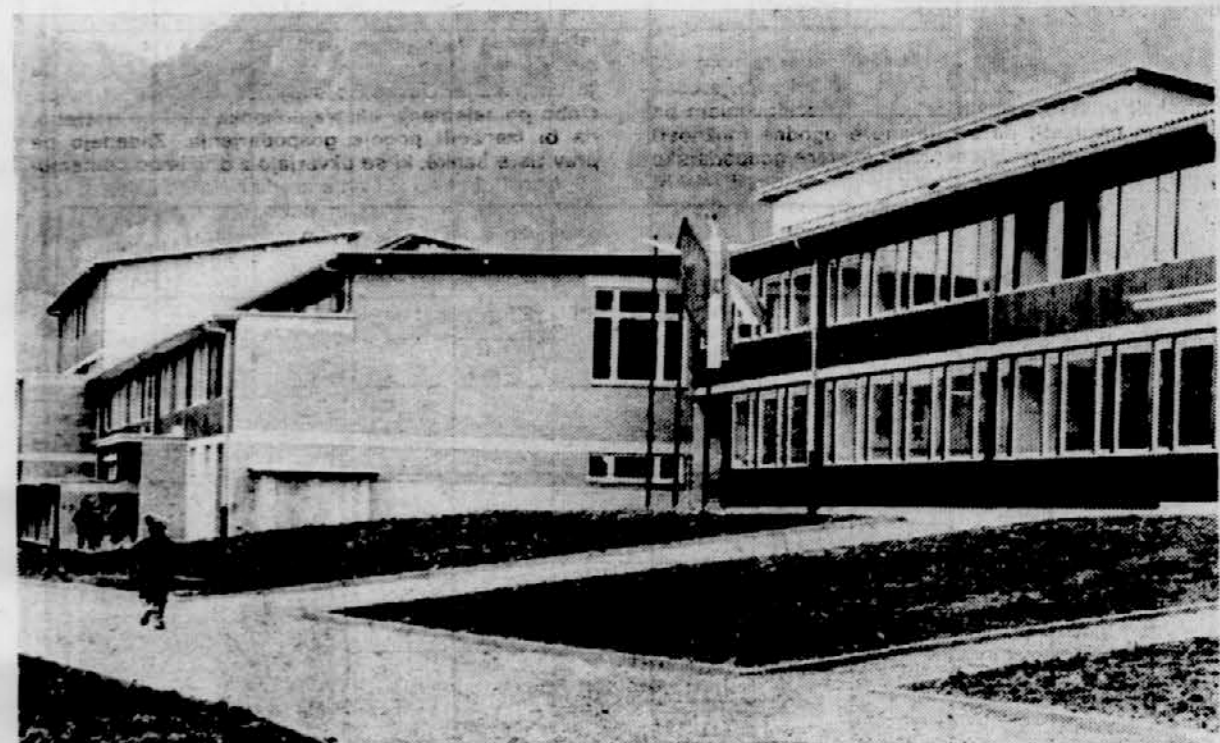

LEGENDA ■ Načrtovana predstavništva
○ Centrala
● Obstoječa predstavništva

nekateri pomembni posli, kot so devizni plačilni promet, izdajanje garancij, kupoprodaja deviz, stiki s tujino in drugi zgolj iz bilance niso razvidni. Njihov obseg pa se je močno razširil. Ugled banke v tujini se je močno povečal — banka sodeluje z več kot 50 hišami v Italiji, Avstriji, Nemčiji, Holandiji, Švedski, Angliji, ZDA, Franciji, Švici, Belgiji — med poslovnimi partnerji pa so tudi znane hiše kot Société Générale Paris, The first National Bank, New York, Midland Bank, Lloyds Bank, London, Deutsche Bank, dunajska Centralsparkasse, Credito Italiano, Trieste in mnoge druge. Banka se je uveljavila kot garant (tudi pri Exim banki), lani so odprli predstavništvo v New Yorku, kot soustanovitelj pa so sodelovali pri ustanovitvi podjetja Credex-France v Parizu, pristopili so k mednarodni investicijski korporaciji za Jugoslavijo — skratka, banka je nadaljevala začrtano politiko, katere namen je zagotoviti prisotnost v pomembnih središčih svetovnega gospodarskega dogajanja.

Denarja je v banki vedno več

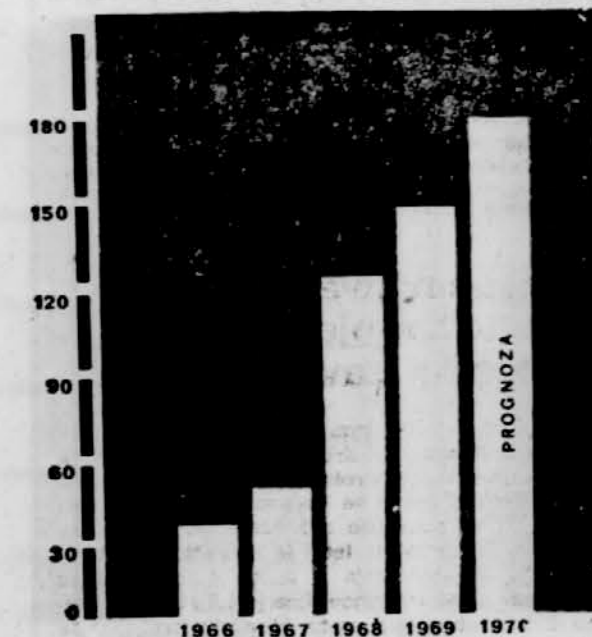
Pričujoči grafikon kaže rast bilančne vsote Kreditne banke in hranilnice Ljubljana v zadnjih letih, dodaja pa prognozo za letošnje leto. Številke so zgovornejšee od besed in h grafikonu ni kaj dodati. Kazalo pa bi povedati besedo, dve o gospodarskih, kreditnih in bančnih gibanjih v minulem letu. Prepričamo

Sola v Polhovem Gradcu

se zlahka, da se je v minulem letu precej okrepila konkurenčnost med bankami, kar ima svoj odsev v vrsti koncentracij in pripojitev manjših bank k večjim. Tako je prišlo do precejšnje koncentracije kapitala. Taki premiki niso bili v škodo gospodarstvu in bančni poslovanosti, pa čeprav so tudi zaradi tega deževala kritike na račun poslovanja banke. Lahko pa rečemo, da se je v minulem letu precej okrepila poslovna bank, hkrati s tem pa tudi njihova odgovornost za uresničevanje ustrezne kreditne politike in politike krepitve kreditnega potenciala. Tako imenovani instrumenti monetarne politike, ki jih pri nas določa Narodna banka ter z njimi usmerja in ureja bančni sistem, se lani niso pretirano spreminjali. Stopnja obvezne rezerve se je spremenila le trikrat (leto poprej sedemkrat) in še to tako, da ni nikomur nič vzela in ničesar dodala. Tako je bilo minulo leto precej dinamično, saj pogoste spremembe predpisov povzročajo težave za dolgoročneje in stabilnejše usmeritev poslovne aktivnosti.

BILANČNA VSOTA BANKE PO LETIH

PREDSTAVNIŠTVA BANKE V TUJINI

Kako banka ohranja poslovno samostojnost

Depozitna funkcija ima za aktivnost in poslovnost banke izreden pomen. Banka pač mora imeti denar, če želi uresničevati določila poslovne politike o kreditiranju in investiranju, če želi usmerjati »začasno proste« dinarje. Podatki iz zaključnega računa KBHL kažejo, da predstavljajo depoziti pretežno večino bančnih sredstev. Depoziti so takšna vrsta denarja, ki banki pomaga ohranjati poslovno samostojnost, medtem ko jo, denimo, najemanje kreditov, ki jih vzame pri Narodni banki, v določenem pomenu besede sili v podrejen položaj. Zal veljavni predpisi, ki delajo ostro razliko med kratkoročnimi in dolgoročnimi sredstvi, niso več uglaseni s spremenjenimi razmerami v bančnem sistemu, ko so banke v pretežni meri dolžne same skrbeti za varstvo svoje likvidnosti. Upati je, da bo kaj kmalu prišlo do spremembe teh predpisov.

S povečanjem obsega proizvodnje in prometa, so gospodarske organizacije sredi lanskega leta prehitro izčrpane sredstva na računih in priča smo bili nelikvidnosti v gospodarstvu. Posledice le-te nas še danes tiščijo za vrat. Lani so se sredstva gospodarskih organizacij povečala za 1.457 milijonov din, skoraj za 36 odstotkov (zdaj skupno 5.537 milijonov din).

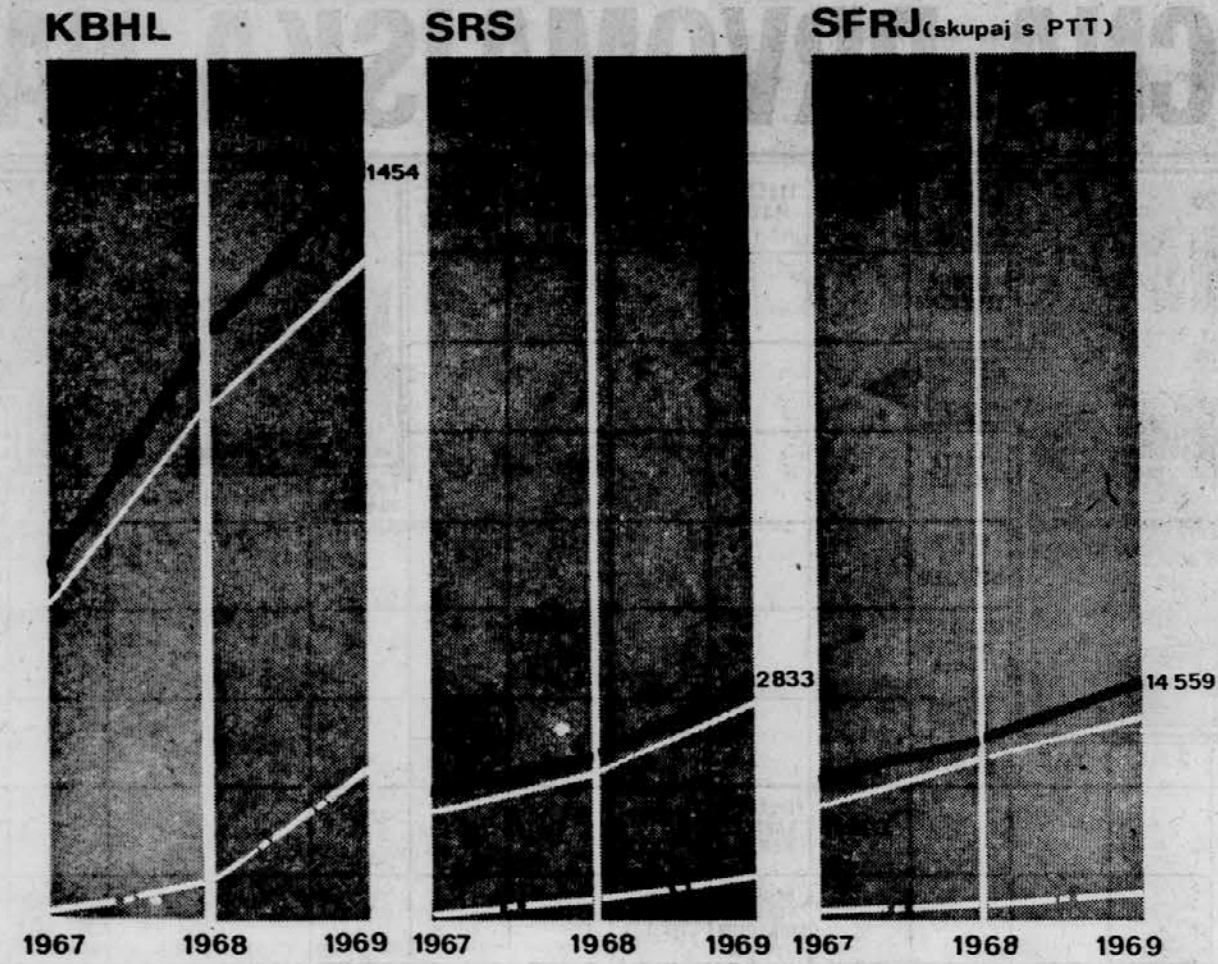
Naj spregovorimo še besedico ali dve o kreditnem skladu. Kreditni sklad, kot instrument oblikovanja dolgoročnega kapitala, je bil v minulem letu predmet številnih razprav in kritik, češ da predstavlja instrument odtujevanja denarja gospodarstvu. Banka dopušča načelno utemeljenost teh stališč, hkrati pa ugotavlja, da obstoječa organizacija in sistem dolgoročnega financiranja ne dopuščata slabljenja kreditnega sklada brez škode za gospodarstvo. Banka sodi, da krepitev sklada ni edini način oblikovanja dolgoročnega kapitala. Kolikor gospodarstvo sodi, da taka politika njihova sredstva odtuja je moč poskusiti druge oblike oblikovanja kapitala. Seveda pa ni moč ukiniti sklad, ne da bi poprej oblikovali ustreznega sistema zbiranja dolgoročnih sredstev.

Občanov denar v banki in stari nogavici

Tudi naslednji grafikon, ki sicer primerjalno prikazuje dinamiko rasti vlog občanov (v primerjavi z republiko in zvezo) izhaja iz poprejšnjega. Hranilne vloge občanov so se lani povečale kar za 355 milijonov dinarjev, ali skoraj za polovico. Število varčevalcev pa se je povečalo za 66.861! Tako vedno več občanov spoznava, da je v banki naložen denar dobro naložen, glede obresti in varnosti. Vendar smo lahko v statističnem pregledu, v februarški številki, prebrali, da dobijo zaposleni Slovenci okoli poldrugo milijardo dinarjev osebnih dohodkov. Marsikateri občanov dinar bi zaman iskali v bankah, zaman bi ga iskali v investicijah, v trgovini, ali na počitnicah. To pomeni, da veliko ljudi tudi v dvajsetem stoletju meni, da je denar edino varen v stari nogavici, ali v žimnici. Tak dinar izgublja na vrednosti, saj se mora denar obračati, oškodovan pa je tudi njegov nepremišljeni lastnik.

Občani so se nekoliko otresli nezaupanja v banko pri deviznih računih. Deviznih računov je zdaj v KBHL več kot 40.000 — s tem je banka daleč pred drugimi jugoslovanskimi bankami, pa naj gre za število vlagateljev na devizne račune, ali pa za vložen denar. Številke boste lahko razbrali iz grafikona (de-

DINAMIČNA RAST DEPOZITOV PREBIVALSTVA PRI LJUBLJANSKI BANKI V PRIMERJAVI S SRS IN SFRJ (SFRJ SKUPAJ S PTT)

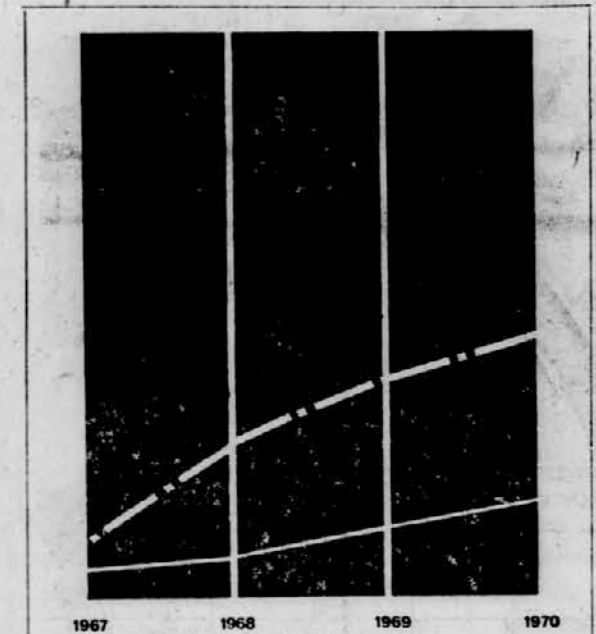

LEGENDA
Hran. vloge ██████████ Devizni računi ██████████ Skupaj ██████████

Tovarna dušika Ruske

VARČEVANJE OBČANOV IN VSI DEPOZITI DRUŽBENEGA SEKTORJA

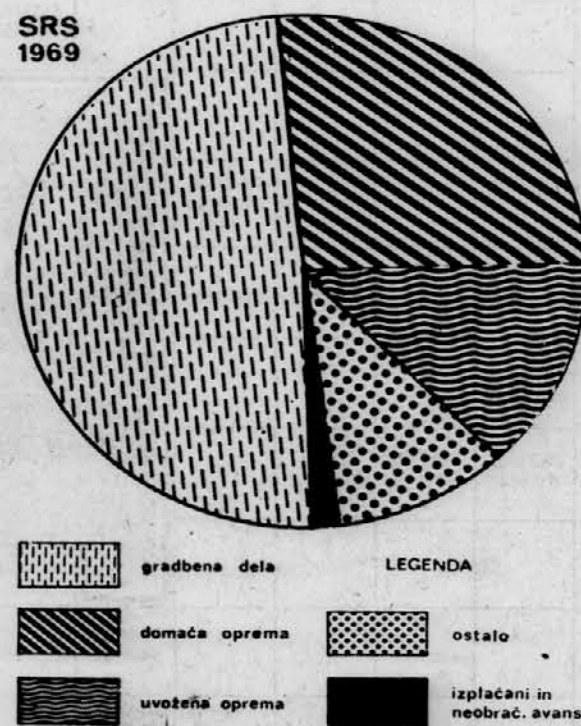

LEGENDA
██████████ Sredstva delovnih organizacij
██████████ Sredstva občanov brez žiro računov
██████████ Skupaj

vizna sredstva občanov so dosegla 213 milijonov din), mi pa dodajmo, da je nedvomno uspeh rezultat vrste akcij, ki jih je banka izpeljala skupaj z drugimi organizacijami, katerih naloga je skrbeti za občane, zaposlene v tujini. Banka je lani navezala stike s številnimi uglednimi bančnimi hišami v Nemčiji, Avstriji, Švedski, Švici, na Holandskem; skupaj z njimi so pripravili nekatere akcije in sklenili aranžmaje, ki omogočajo, da se denar naših delavcev v tujini zbira prek njihove mreže poslovnih enot. V sodelovanju z izseljensko matico je banka razširila aktivnost tudi na izseljence v ZDA in Kanadi.

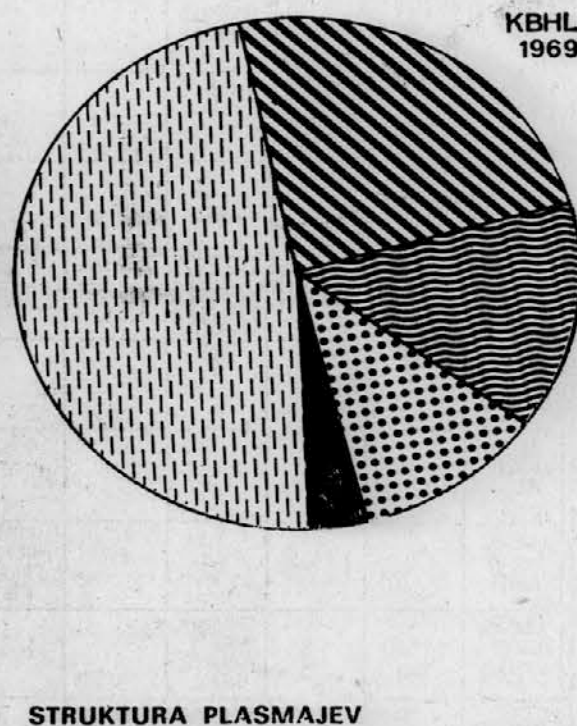
Lani je banka pripravljala uvedbo tekočih računov za občane. Tako bi omogočila tudi našim državljanom

SRS 1969

LEGENDA
▨ gradbena dela
▩ domača oprema
▧ uvožena oprema
▦ izplačani in neobrač. avansi

KBHL 1969

STRUKTURA PLASMAJEV

poslovanje s čeki. Nekatera neresena načelna vprašanja (predvsem izločanje obvezne rezerve, položaj čeka kot plačilnega sredstva in deloma možnosti bančne operative) so priprave za nekaj časa zavrla. Zato je banka začela kot prvo fazo uvajati posebne hranilne račune za nalaganje osebnih dohodkov. Kaže pa, da bodo v letošnjem letu končno dozoreli pogoji za sprejeto ekonomsko politiko, ki vsebuje tudi spremembe v plačilnem prometu. Množičnejše uvajanje te vrste hranilnih obračunov, s širokimi

denarje, bi kazalo pokazati malo več posluha za plasmaja »težakoga investicijskega dinarja«.

V obeh tabelah, katerih prva kaže kaj dá vsak posamezen vložen dinar, druga pa učinke naložb na vrednost proizvodnje, se skrivata tudi finančna zakonitost nepravilnega spogledovanja z investicijami. Tabele dajejo tudi neizpodbitni odgovor na raznorazne dileme o rentabilnosti trgovine in manjši rentabilnosti, denimo, gradbeništva.

UČINKI NALOŽB NA VLOŽENI INVESTICIJSKI DINAR

Gospodarska panoga	Skupni dohodek	Narodni dohodek	Dohodek	Skladi	Devizni priliv	Vložena sredstva
industrija	1,14	0,39	0,35	0,09	0,39	954.472
gradbeništvo	1,11	0,36	0,07	—	—	47.413
promet	0,34	0,14	0,09	0,01	0,17	845.314
trgovina	8,06	1,89	0,54	0,23	0,48	206.663
gostinstvo	0,51	0,24	0,17	0,03	0,28	192.647
turizem	0,33	0,20	0,13	0,05	0,04	4.665
kom. dejavnosti	0,27	0,17	0,15	0,10	—	25.985

Vsem komitentom, varčevalcem in delovnim ljudem čestita za praznik dela — 1. maj

PRINESITE POMLAD V VAŠE STANOVANJE!

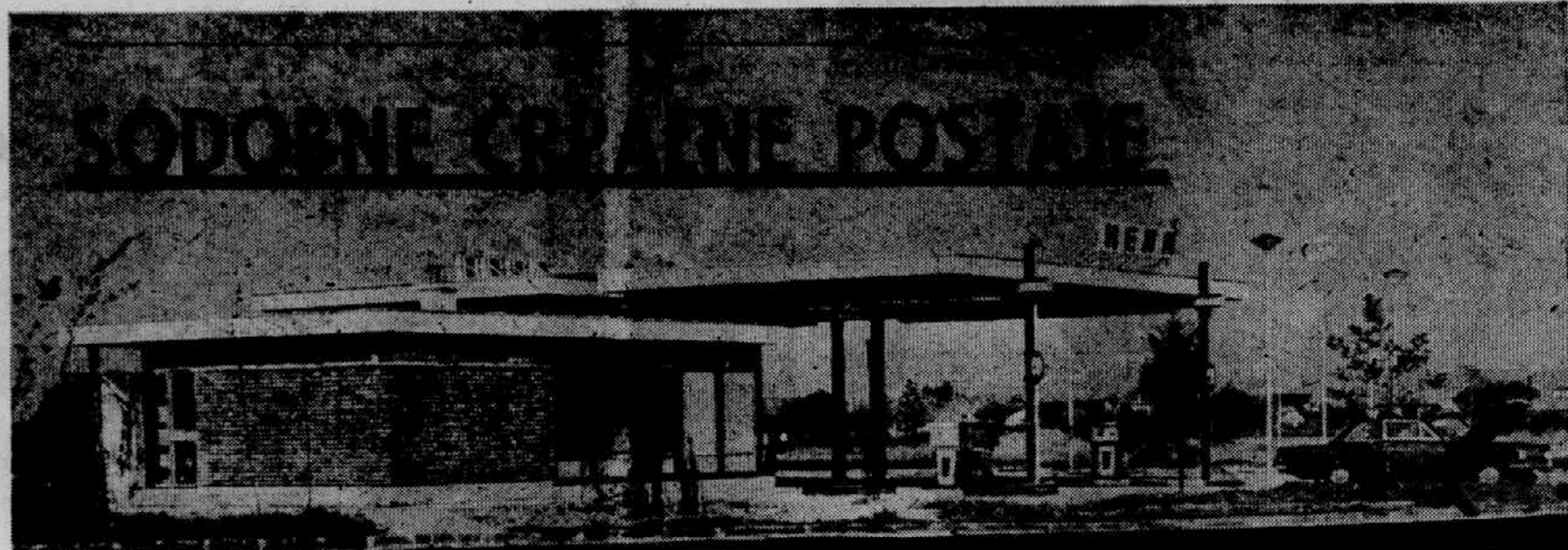
KOLEKCIJE ZA 1970/71
SO PRISPELE!TAPETE
Seybalt & Co

GRADEC - JOANNEUMRING 20 - TEL. 57-4-64

Pri izbiri pravih tapet za vaše stanovanje vam radi strokovno svetujemo.

ZAVESE
POHIŠTVENO
BLAGO
PREPROGE
ODEJE
POSTELJININA

VEITH

Posebna trgovina
za notranjo opremo
GRADEC
Joanneumring 20PREDUZEČE ZA PROJEKTOVANJE,
IZGRADNJO OBJEKATA, PROIZVODNJO
METALNIH I PLASTIČNIH PROIZVODA**meplinq**

TVORNICA METALNIH PROIZVODA

SARAJEVO, VOJVODE PUTNIKA 17
TELEGRAM MEPLING - SARAJEVO

ČRPALNE POSTAJE

Obsežen razvoj cestnega omrežja pri nas zahteva tudi gradnjo novih črpalnih postaj. Zaradi tega imamo več tipov črpalnih postaj, v programu pa tudi nadaljnji razvoj na tem področju.

Prevezamo tudi komplet inženiring pri gradnji teh postaj. Če se zanimate za to vrsto objektov ali druge objekte montažnega tipa, vas prosimo, da nam pošljete vse vaše zahteve, želje in vprašanja, na katera vam bomo pisмено odgovorili.

MODNA

KONFEKCIJA

(prej »Obrtnik«)

»KRIM«

LJUBLJANA,

Masarykova c. 4

razpisuje

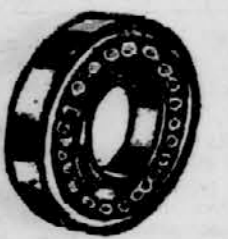
delovno mesto

vodjo službe

računovodstva

Poleg splošnih pogojev morajo kandidati izpolnjevati še naslednje pogoje: da imajo visoko strokovno izobrazbo ekonomske smeri s 6-letno prakso kot samostojni računovodja v gospodarstvu; da imajo višjo strokovno izobrazbo ekonomske smeri z 10-letno prakso kot samostojni računovodja v gospodarstvu; da imajo srednjo strokovno izobrazbo ekonomske smeri in 15-letno prakso v računovodstvu, od tega najmanj 10 let na vodilnem delovnem mestu v računovodstvu. Razpis veča do zasedbe delovnega mesta. Pismene ponudbe pošljite splošno-kadr. službi podjetja. Razpis ni formalen.

4036

»Steyra kroglični in valjni ležaji

»Simmer osovrtviva (stimering)

Cistilci za gorivo, olje in zrak

»Hoerco plošče za sklopke

»Tecalmit H. D. masalke

Naprave za polnjenje baterij,

kompresorji, klimatski jermeni,

jekleni vijaki in oblike za zavore (obilikovane in na metre)

Trgovina sa opremo avtomobilov in industrije

CARL WERNER

Gradec, Belgiergasse 7-9

Tel. 85-4-83 in 97-6-46 - telex 03/1190

otroški vozički od 8S 860.— naprej
športni vozički od 8S 230.— naprej
otroške posteljice od 8S 200.— naprej
mrežaste stajice od 8S 315.— naprej

BABY-TRGOVINI

HerbstKlagenfurt — Celovec
FleischbankgassePLAŠČI - OBLEKE - SUKNJIČI -
HLAČE**HUBER-LAMPRECHT**

GRADEC, HERRENGASSE

ZAHVALA

Ob boleči nenadni izgubi našega dragega moža,
očeta, tasta in strica**Jožeta Vodlana**

se iskreno zahvaljujemo vsem sosedom, sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so nam ustno ali pisмено izrazili sožalje, sočustvovali z nami ter položili vence in cvetje na grob. Prisrčna hvala godbi, pevcem, duhovniku in govorniku

Zalujoči:

žena Iva, sin Joži in Nada z družino

Trbovlje, 24. aprila 1970

Sporočamo žalostno vest, da nas je za vedno zapustila naša ljuba hčerka in sestra v 7 mesecu starosti

Nada Jakič

Pogreb nepozabne bo v soboto, dne 2. maja 1970, ob 14.30 iz Ahacijevе mrliške vežice na Zalah.

Zalujoči:

očka, mamica, sestra Irenka in drugo sorodstvo

Ljubljana, Zapotok, Cerkvišče, 27. aprila 1970

Sporočamo žalostno vest, da je umrl dragi mož in oče

Franc Zatler

upokojenec

Pogreb dragega pokojnika bo v četrtek, 30. aprila 1970, ob 17.30 iz Kristofove mrliške vežice na Zalah

Zalujoči:

žena Katarina, sinovi Niko, Franc, Rudi ter drugo sorodstvo

Savije, Ljubljana, 29. aprila 1970

Sporočamo, da je nepričakovano od bolečin počilo srce mojemu dragemu bratu

Lojzetu Rižnarju

upokojenemu trgovskemu pomočniku

Pogreb pokojnika bo v petek, 1. maja od hiše žalosti iz Krapja na pokopališču v Veržej ob 9. uri

Zalujoča sestra Antonija, hčerka Hilda, teta Jožeta in drugo sorodstvo

Sporočamo žalostno vest, da je preminil naš dolgoletni sodelavec

Vincenc Jug

višji gradbeni tehnik

Dragega tovariša bomo ohranili v trajnem spominu

Na zadnji poti ga bomo spremili v četrtek, 30. aprila 1970, ob 15.15 iz Jožefove mrliške vežice

Kolektiv podjetja PROJEKT - NIZKE ZGRADBE, Ljubljana

Dotrpela je naša draga Mady

Marija Klemenčič

rojena HOFMAN

K zadnjemu počitku jo bomo spremili v četrtek, 30. aprila 1970, ob 18.15 iz Antonove vežice

Družini Lipnik - Wohlfelner

Preminila je naša draga Mady

Marija Klemenčič

rojena HOFMAN

Pokopali jo bomo 30. aprila 1970, ob 18.15 iz Antonove vežice

Zalujoča družina Alhes in sorodniki

Ljubljana, Budimpešta, Graz, London

Vsem sorodnikom in znancem sporočamo žalostno vest, da je dne 27. aprila 1970 v 81. letu starosti umrla moja sestra

Ivanka Malovrh

upokojenka

Pogreb drage pokojnice bo v četrtek, 30. aprila 1970 ob 16.45 iz Petrove kapelice na Zalah v Ljubljani

Naj počiva v miru!

Sestra Marijana in drugi sorodniki

V Ljubljani, dne 29. aprila 1970

Zapustila nas je naša draga mama, stara mama in prababica

Ivana Kolar

roj. ZUPAN

Na njeni zadnji poti jo bomo spremili danes, v četrtek, 30. aprila 1970, ob 16.30 iz mrliške vežice na pokopališču Dol pri Hraštniku

Zalujoči:

sinovi Herman, Oskar, Angelo, hčerka Lini z družinami

Hraštnik, 29. aprila 1970

ZAHVALA

V sredo, 22. aprila 1970 smo v Planini pri Rakeku pospremili na zadnji poti našo ljubljeno mamo, staro mamo, sestro in teto

Cvetko Lavrenčič

Vsem, ki so se poklonili njeremu spominu in jo v tako velikem številu spremili na njeni zadnji poti ter ji z venci in cvetjem zasuli njen poslednji dom, za ustno in pisμένο izraženo sožalje ter za poslovilne besede, naša iskrena zahvala

Hčerka Dragica in sin Ivo z družinama, brata in sestri ter drugo sorodstvo Planina pri Rakeku, Skofja Loka, Trst, Buenos Aires, Črnuče, Izola, 28. aprila 1970

Sporočamo žalostno vest, da je umrl član naše delovne skupnosti, tovariš

Emil Tomšič

motorvođa na separaciji v Trbovljah

Pogreb dragega pokojnika bo v četrtek, 30. aprila 1970, ob 16.30 iz mrliške vežice na pokopališču v Trbovljah. Pokojnega sodelavca bomo ohranili v dobrem in lepem spominu

Delovna skupnost Zasavskih premočnikov in sindikalna organizacija rudarjev

Trbovlje, 29. aprila 1970

SPOROCAMO ŽALOSTNO VEST, DA NAS JE ZAPUSTILA NAŠA DOLGOLETNA USLUZBENKA

MARIJA KLEMENČIČ

roj. HOFMAN

NEUTRUDNO SODELAVKO BOMO OHRANILI V NAJLEPSEM SPOMINU

NA NJENI ZADNJI POTI JO BOMO SPREMILI DNE 30. APRILA 1970, OB 18.15 IZ ANTONOVE MRLIŠKE VEŽICE NA ZALAH V LJUBLJANI

ZAVAROVALNICA ŠAVA - POSLOVNA ENOTA LJUBLJANA

Za vedno nas je zapustila naša ljuba mama, stara mama, tašča, prababica in teta

FRANČIŠKA ŠUŠTERŠIČ

rojena LIKOZAR

Pogreb drage pokojnice bo 30. aprila 1970, ob 16. uri iz Janezove mrliške vežice na Zalah

Zalujoči:

hčerka Pavla z družino, sinovi Miha, Jože, Franci z družinami in Marjan z ženo, ter družine Popič, dr. Planinc, Likozar in drugo sorodstvo

Ljubljana, Murska Sobota, Kranj, 29. aprila 1970

SPOKOJNO JE UMRLA NAŠA NAJDRAŽJA MAMA

ANA ZARNIK

V DRUŽINSKEM KROGU SE BOMO OD MAME POSLOVILI V ČETRTEK, 30. APRILA 1970, V KAMNIKU PRI PRESERJU OB 9.45; V LJUBLJANI NA POKOPALIŠČU ZALE OB 11. URI

SINOVA ALFONZ, KAMILO, HČERKA IDA, VNUKA IZTOK IN EDDY, DRUŽINE ZARNIK, LIPUŽIČ, HUMER, KOKLIČ, KAVČIČ, KOVAČ IN VSI PRESERJSKI OBCANI, KI SO JO IMELI RADI IN JO SPOSTOVALI

PRESERJE, LJUBLJANA, CLEVELAND, BREWSTER, VACE, LITIJA, RAZDRTO

Za Prvi maj

Prvomajsko srečanje

Na poti izpopolnjevanja in samoizpopolnjevanja

Pogovor s Francem Možkom

Franc Možek je mlad arhitekt; takšen, kot množica njegovih vrstnikov; z resničnim, ki je zanj značilno prepletanje tako imenovanega tehničnega in humanističnega načina mišljenja. Stroka, ki si jo je osvojil, je pač taka, da se v njej tehnizacija neposredno preliva v najbolj neposredno civilizacijo, v urbani način bivanja. Z drugimi besedami — v stanovanjsko kulturo, matematična eksaktnost pa se srečuje s fantazijo umetniškega oblikovanja. Arhitektura kot poklicna ustvarjalna kategorija sodobnega človeka je zato bržkone najbolj tehnična usmeritev na področju likovnega ustvarjanja in najbolj humanistična inačica v območju tehnike.

S Scilo in Karibdo logike dejstev in sproščeno oblikovalnega občutja, ki, delujoči v pravem sorazmerju šele omogočata trden, zanesljiv, funkcionalen in ekonomičen pa hkrati človeško topel in lepoto vzemirijavi objekt, ima arhitekt Franc Možek svoje disto posebne izkušnje. Toda o tem pozneje, ko nam bo bežno razkril njegove razvojne poti, to posebnost lahko osvetlilo. Za sedaj, sredi pogovora v njegovi začasnih delovnih sobi v stanovanju njegovega očeta, ostanimo raje pri uvodni vlogi: naš sobesednik je eden izmed mnogih v slovenski in običajni vrsti izobražencev.

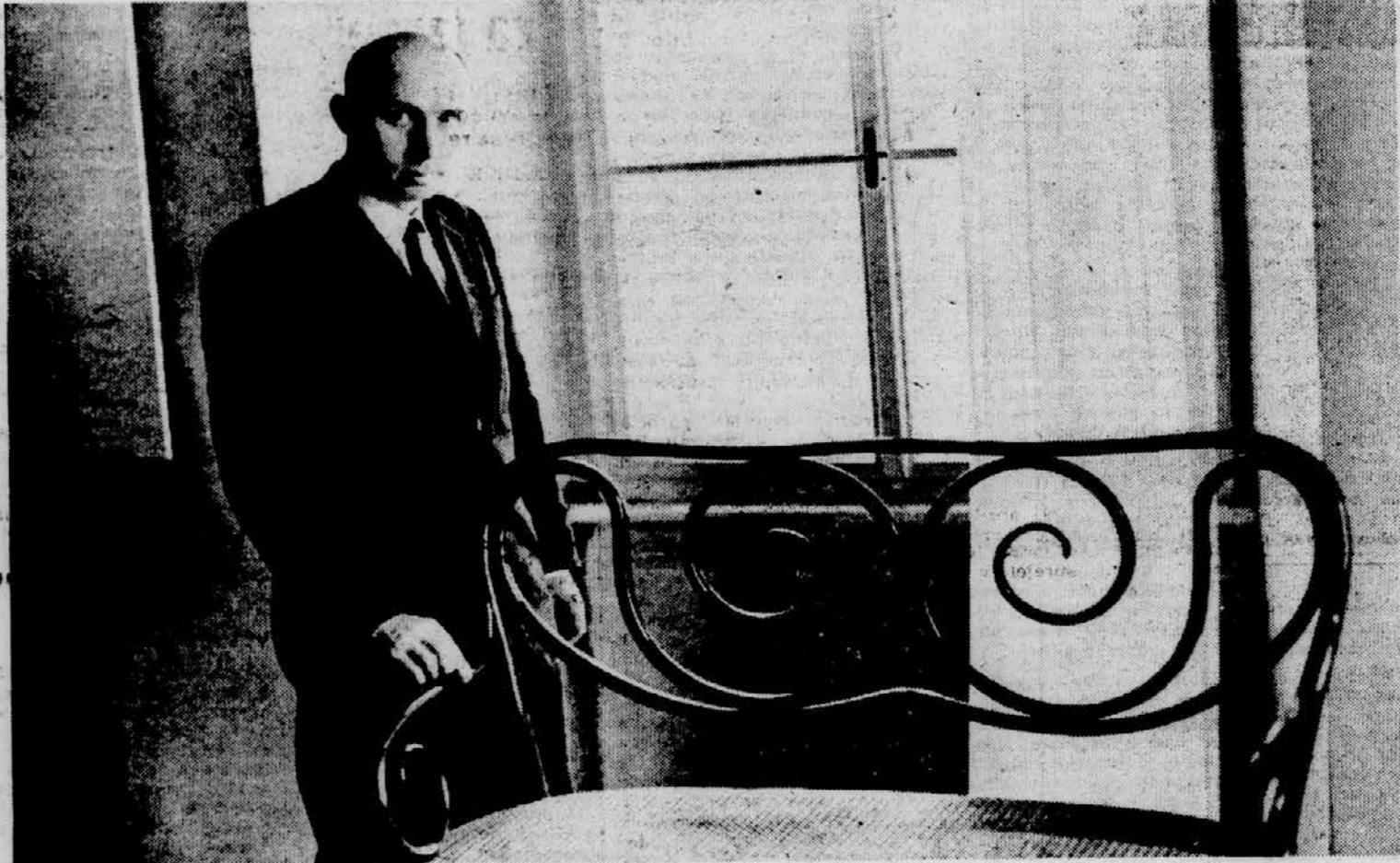
Tudi v tem navsezadnje ni posebnih formalnih pretesov, kar zadeva njegovo študijsko pot, da je tam nekje v prvi polovici prejšnjega desetletja po uspešnem zaključnem prvem razredu višje gimnazije zapustil solo in se šel učiti mizarstva ter po treh letih trdega dela položil mojstrski izpit. Pri tem namreč, ko se je kot izučeni mizar vpisal na lesnoindustrijski oddelek srednje tehnične šole in ko je kasneje kot abiturient začel poslušati arhitekturo na ljubljanski univerzi, na kateri je leta 1964 diplomiral in do lani deloval na njej v vlogi asistenta, mu ni nikoli bilo treba opraviti kakšnega dodatnega izpita. Z opravljenim malo maturo se je po normalni poti vpisal na srednjo tehnično šolo in z veliko maturo na univerzo. Vse torej tako kot večina sovratnikov.

Toda vmes so bila leta fizičnega obrtniškega dela in nenadoma prebujene želje po iskanju, po večjem in večjem osebnem izpolnjevanju, po osvajanju novih stopenj izobrazbe. Tu pa se običajnost nehja. Preveč notranjega napora in nezmožljivega vzgona ter samozavesti je bilo očitno treba v doraščajočem fantu, da je kmalo

svojega razvoja zmožel tako skrajnje zasukati, da se je izognil ponujajoči se perspektivi mizarškega poklica in na prvo trdo tlo izstopil kot arhitekt. Navsezadnje, kljub normalno izpolnjeni študijski poti, v primeru arhitekta Franca Možka vendarle obstaja razvojna relacija mizar—arhitekt z vsemi svojimi notranjimi dvomi in boji, ki jih lahko samo slutimo in si jih razlagamo z najbolj splošnim prepoznavanjem gona po odkrivanju sveta in izpopolnjevanju samega sebe. V dojetju tega, se zdi, je tudi smisel opisovanega srečanja. V tej luči šele se običajnost arhitekta Franca Možka spremeni v neobičajnost nenavadnost. V zvezi, nad kakršnim se človek zveseli in ob zavesti, kaj vse zmore zdravo in pametno hotenje, napolni z delčkom tiste trdnosti in samozaupanja, ki sta nedvomno morali biti še kako potrebni tudi našemu danšnjemu sogovorniku.

Prva plojba se je za Franca Možka končala z diplomom na arhitekturi. Toda če se takole dije časa z njim pogovarjaš, če s pogledom preletiš knjižne police v njegovi sobici, kjer se ob Matičinih zgodovinskih, slovenskega slovnstva ter prvi knjigi slovstva slovenskega jezika vrtajo, recimo, Descartesovi, Spinozovi, Kantovi filozofski spisi, če prislusneš njegovi odprti, prijazni, življenjski polni besedi, se ti trdno zazdi, da doseženo še ni cilj in da bo plojba, kdove kako, še trajala. Sedaj je Franc Možek zaposlen v industriji v kamniškem »Stolu«, kot seš propagande. In s hišico, ki jo je štiri leta gradil tudi dobesedno s svojimi rokami, za svojo družino je tako rekoč pri kraju. Toda to, da je zapustil znanstveno delo, pri njem gotovo ni samo vprašanje nagajevanja in delovnih perspektiv na univerzi. Gotovo so tu vmes tudi globoko osebne zadeve. Prav zato, se zdi, potovanje njegovega iskanja še ni končano. S podobnimi problemi se ubadamo vsi skupaj, mi je dejal ob slovesu, ampak potem, ko jih zmagas, pride čas, ko je treba kaj narediti, kaj pokazati.

Naš sobesednik ni eden tistih, ki bi znali svoje življenje fabulirati. Ko je tekla beseda o njegovi mladeniški odločitvi, ki je tedaj začudila profesorje, je vedel skopo povedati samo to, da je pač malo trmast po naravi, pa se je po zgledu nekaterih svojih tedanjih prijateljev odločil za obrt, za mizarški poklic. Tega pa ni izbral kar na slepo. Les je v njegovi družini od nekaj

FRANC MOŽEK:

V stalnem razstavnem prostoru upognjenega pohištva v muzeju na gradu Zaprice v Kamniku

igrati pomembno vlogo. Po materini strani so bili namreč po rodu kolarji, po očetovi pa gozdarji. Tam nekje od Turjaka. In je bil, kot hišnikov sin, t.j. že pravi mestni otrok tudi zaradi pomanjkanja zapustil gimnazijo. Sledilo je še nekaj opazk ob tej dobi, njegovega življenja; težko delo za šibkega, pa spretnega fantiča, vajeniška ponižanja, pa lahkonno obvladovanje učnega programa in z njim ugrez v okolici. Vmes:

učenje nemščine na večernih tečajih.

Prava pravcata ameriška usoda, si ne morem kaj, da ne bi znil. Ah, kaj še, odvrne, izgubljena leta. Ko bi se tedaj z vso silo oprile učenja jezika, pa drugega humanističnega izpopolnjevanja, si morete misliti kaj bolj koristnega!

Zapisi smo že, da ima arhitekt Možek svoje posebne izkušnje s Scilo in Karibdo arhitekturnega poklica, z logiko tehnike in fantazijsko sproščeno oblikovanju. Ko je prišel na srednjo tehnično šolo, je pri povedoval, se svojih dotedanjih izkušenj ni sramoval. Narobe, bil je nekako ponosen nanje. Prehod z ročnega obdelovanja lesa na tehnično obravnavo te surovine ni bil oster. Na fakulteti, je rekel, pa sem začutil, da sem preveč ujet v tehnični način mišljenja, jaz s svojo potjo še posebno. In tehnična logika arhitekture v veliko primerov škoduje, verjemite.

Od tod torej si mislim, filozofija, večno prebranje knjig, ki se mu je moral, kot je sam dejal, odpovedati, odkar v popoldnevih postavil hišo, ne zaradi sebe, iz čisto posebnih razlogov zaradi družine, kot se je trenutno, očitno iz istih vzrokov, moral odreči tudi znanstvenemu delu. Prebranje, ki je okolici včasih težko razumljivo. Pa sem se zmotil, vsaj deloma. Ne samo od tod, ampak tudi iz čiste želje, da bi prepoznal razloke v tem, kako ljudje gledajo na življenje in svet.

Ze prej sem bil strpen do ljudi, pravi Franc Možek.

Pa potem, po daljšem študiju filozofije, vprašam.

Potem sem postal še bolj toleranten.

Kot asistent pri profesorju Tinetu Kurentu se je Franc Možek spoprijemal s sicer prastaro, pa v naših sodobnih razmerah komajda vpeljavano specializacijo — z modularno koordinacijo. Na kratko bi temu lahko rekli mersko usklajevanje gradbenih elementov, še nazorneje pa tako, da si ta gradbeniška služba prizadeva, da bi bile vrhne, kot na primer opeka, okna, vrata, talne obloge itd. itd. standardnih razsežnosti. Torej: natančnost in doslednost v teh zadevah, zvezana s pravo pravcato inspektorjsko skrbnostjo, v službi večje učinkovitosti, ekonomičnosti, uskladenosti gradnje.

Kar prenehak, prevedč dobročuden, zaradi hudih življenjskih preizkušenj prevedč razumevajoč se mi je zadel Franc Možek za nosilca take vloge, ko je razlagal o specializaciji in pri tem ni pozabil omeniti, da ima v realnosti napačen odmev. Da je pravilna, pa ga je pred dvema letoma prepričal tudi kratek študij na nekakšni francoski arheološki šoli v Grčiji. Kaj pa je

klasični kánon drugega kot modularna koordinacija? In kako bi stari Grki, recimo, lahko gradili svetišče, konkretno tempelj Apolona v maloazijski Didymi, brez načrtov celih štiri sto let, če ne bi imeli določene standardizacije gradbenih elementov? V Grčiji se je Franc Možek od blizu seznanil tudi s politično prisilo, ko je od strani, kot močno nadzorovani tuje opazoval izpeljavo referenduma ob novi vsiljeni ustavi. O teh svojih vtisih je govoril s travmatičnim ogorčenjem nenarejenega, razsodnega svobodnjaka, ne kakega brezglavega anarhista.

Tudi sicer je v njem, kaže, veliko smisla za urejanje. Ob tem je mogoče domnevati, da mu tudi specializacija na arhitekturi ni bila samo vsiljena kot, recimo, edina še obstoječa možnost nadaljnega prostega razvoja, temveč da mu je v mnogem prav ležala. In še je mogoče sklepati, da mu načina tehničnega mišljenja ni narekovala samo študijska pot, temveč da ga je, vrojenega, veliko našla že v njem samem. V kratkem bo, gotovo da tudi v znamenju občutka za urejanje, v reviji »Les« izšel Možkov »Prispevek k reševanju problematike grafične opreme v lesni industriji«. V njem se bo potegoval za — grafično enotnost pri opremljanju načrtov.

Navsezadnje je svojevrstno urejanje tudi postavljanje razstave, kakršno je Franc Možek se honorarno prevzel za tovarno »Stola« in nalogo pred letom dni tudi izpolnil — tedaj je bil namreč v kamniškem muzeju gospodarske organizacije odprt stalni oddelek z razstavljenimi eksponati upognjenega pohištva. Le-te je kot preostalo pričevanje o tej industrijski dejavnosti in njeni materijalni kulturi Franc Možek zbral, uredil ter dokumentiral tudi glede na obstoj tovarna upognjenega pohištva v Sloveniji.

Strokovna publicistika ga nasploh močno privlači. Ze kot asistent je napisal skriptata o dimenzioniranju svetlobnih površin glede na prepustnost svetlobe. Je tudi sodalavec slovenske terminološke komisije za lesno industrijsko stroko pri zvezi inženirjev in tehnikov. Je, skratka, nenehno v tujem ustvarjalno sodelovati. In čeprav je to stanje, kot smo ga skušali izraziti izpeljanka iz besede volja, katere arhitektu Francu Možku prav zagotovo ne manjka, je — kot kaže — pod silo razmer se sicer bolj trpno kot aktivno. Še siceraj tik na maji preostane, na točki, kakršna je lastna samoinicijativa, ki imajo v sebi stvari že veliko bolj urejene kot nuna sebe, pa tega morda niti ne vedo do hipa, ko se notranje in zunanje silnice enkrat nenadoma utamejo, spoje in se odpre jasno načrtana pot. V tej trenutni trdnosti je neka trpkost, ampak optimistična.

JOZE SNOJ

Trije utrinki

Zelena popotovanja

Ob platnih

Sonce se je ustavilo v zenitu.

In ni bilo drugega kot še nebo, razpeto iz vida v vid, od ene obale zelenega do druge, in oblaki, ki so pomseli podoben sonca, pa so vsi okroglasti. Njihova projekcija so griči, razsuti pod svobodno svetlobe. In še rože so, velike kot iz sna, brez imen in ponatljaj.

Svetloba, ki jo dajejo poslikana platna Ivana Rabuzina, ne izvira iz prejšnjih iskanj in ni ne domislice ne manira. Tu je svet kot iz dobrega sna, v katerem so se drevesa prijana.

Tam, kjer so se končevale dimenzije realnega, se je Rousseau zatelkal vase. Tam je bil svobodnejši, bil je avtoritno iskalec med oblikami, ki jih rasle v nedogled. Tam, kjer so se končale ceste stih, brezihodnih popotovanj vsakdanjosti, kamor se ni mogla zviti sivina cest, je slikar Ivan Rabuzin stisnil krajino v prgišče in nasul vanj svetlobo. Njegova simbolika ima izhodišče v kultu sonca. Umisli si je poseben svet, poln luči in zaokroženosti, svet, v katerem ne ve za tegobo, za daljavo, ki vzburja s svojo brezovrnostjo. Zaokroži ga je v svet gričev s krogi dreves, ki jih spremljajo na njihovem zelenem v otlivanju.

Moralo se je zgoditi nekaj nepredvidljivega, da je nekaj še kot pred desetletjem vzel v roke čopič in nasul na platno kroglaste griče. Morda je to storil od vsakdanjega dela, ki je trgalo luč. Ali zato, ker je vizija sveta, ki si ga je umislil, zadobila tako polne in dokončne oblike, da ga je moral uresničiti.

Henri Rousseau je bil tak. Zivel je na meji realnega, v svojo vsakdanjost je vpletal svoje notranje življenje s tako polnostjo, da ga je živel kot resničnost. Ves čas se ne morem znebiti vtisa, da je prihod nativnih slikarjev v naše galerije podoben prihodu Rousseauja v Picassojeve atele. Georges Braque, Max Jacob, Guillaume Apollinaire in drugi so bili zbrani v njem, da bi se nasmejali ob njegovi nezmožnosti ločevanja sna od zavestnega, da bi se pošalili z njim, ki je tako polno veroval v svoje umetniško poslanstvo. Okinčali so Picassovo atele, in da bi si privoščili velikega navica, so v njem postavili prestol za največjega med velikimi, njegovo sliko pa obesili na častno mesto.

»Nekdo je poltvo potrkal,« se spominja Maurice Raynal. »Trušč v ateleju se je pogel. Zavladala je mrtva tišina. Ko so se odprla vrata, je vstopil Rousseau z mehkim kljubkom na glavi, s palico v eni roki in violino v drugi. To je bil eden od najbolj pretresljivih prizorov, ki nam jih je pripravil Rousseau. Oziral se je okoli sebe, ves vzhiten nad svetlobo in lampijoni in obraz mu je žarel.«

Tako je stopal v našo zavest bolniški strežnik Jože Tisnikar, z nekakšnim otrdim nasmeškom, z mrakobnimi podobami, avtoportret, žubani in nosničnicami, in tako tudi Ivan Rabuzin, petdesetletni mizar z onkrak Solte. In vabita, ta s svojim, v temno zeleno odetim življenjem na robu, in omi, s samotnimi otoki zelenega sveta v vesolju, vabita na zeleno popotovanje od gostilne »vi Anki do ateleja na dnu bolnišnice, od ateleja do zelenila ne-sveta, kjer je mrtvo živo in je živo kot mrtvo, vabita na popotovanje od Cifrečkovega brega do Brezničkega huma, od Brezničkega huma do Rojstva dne, do koder je eno sonce hoda.

Vabita na majsko popotovanje za razpoto, znanost.

Pot se je ugreznila v grapi. Samotna cerkev je nad njo in v njej freske za profesorja Steteta. In veliko kopačev v vinogradih in veliko zidanic, kjer leži sok radeče zemlje, za bado, za moč, za rojstva otrok in smrti starcev.

Pa pravi Viktor Magyar, učitelj in slikar, da živi v eni imed hiš na robu hriba mlad človek, ki zna slikati.

Pa sploh ni mlad.

Ze petnajst let ima. In roke za petindvajset, da držijo sušnik v šoli trdo kot kopačo. Magyar slika svoje ljudi vselej obrnjene z obrazom v stran. Nikoli jih ne pokaze v oči. In če hoče pokazati obraz, pokaze sosedni nanj masko.

Mladi človek, ki zna slikati, prinese risbe. Kipecv nima. Za drugič obljubi, da bo naredil iz gline bika. In zgine nekje v vdolbini veže in sram ga je.

Saj se je Lovro Kuhar podpisal na eno prvih črtic za Ivana Vastla, ali re?

Ampak bika naredi. In vtisni bo vanj znamenja ognja, ko ga bo žgal.

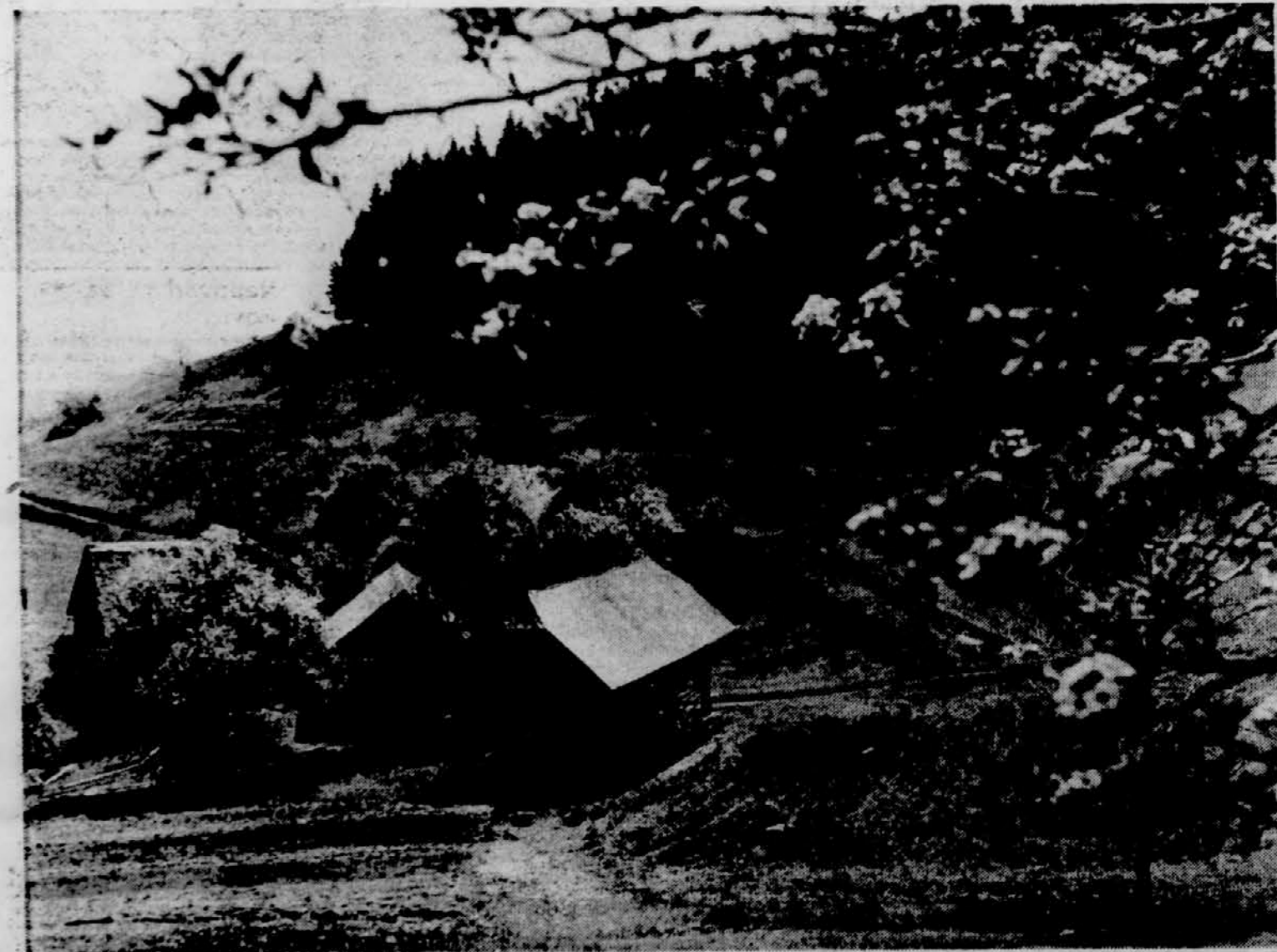
Slikar Viktor Magyar nikoli ne pokaže svojih ljudi v obraz. In če jih že mora, potem jih poveže z masko. Ampak petnajstletni otroci ne vedo zanje. In Tisnikar in Rabuzin tudi ne. Kajti v njih so še zelena popotovanja.

In v nas vseh so.

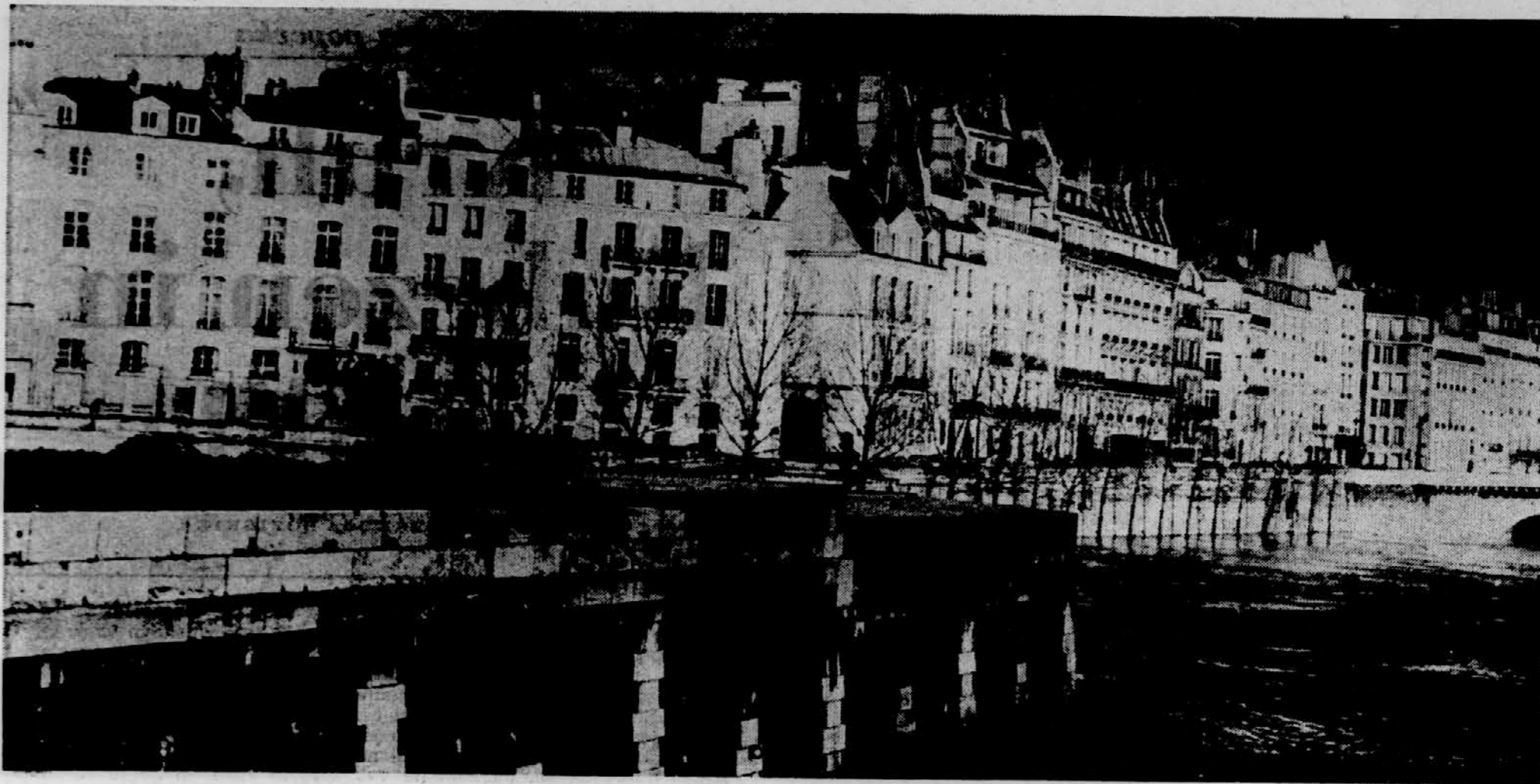
V trenutkih, ko smo sami s seboj, brez mask, ko je sonce v zenitu in se nam zide še drevesa prijana.

Takrat so v nas zelena v stanovanju. In Rousseau prihaja z zeleno violino.

PETER BRESCAK

JOCO ZNIDARSIC: POMLAD NA DEZELI

OTOK ST. LOUIS OB SEINI

Spomladno kramljanje

S torbo na otoku St. Louis

OD NASEGA PARIŠKEGA DOPISNIKA

Zoprno me je grabilo pri srcu, a brez vsake zveze s torbo. Z metrom sem se odpeljal nazaj proti Bourbonški palači, kjer sem torbo očitno pozabil na novinarski galeriji. »Hočeš ali nočeš,« je zapit in povajal klošar z opletajočim jezikom ponavljal začetek Brittigine popevke, ko je pred luksuzno trgovino »Don Juan« na Saint Germain-des-Prés ponujal mimoidočim šopke zvenelih narcis po dva franka. »Vse predmete dnevne rabe, od vitrin in kljuk dalje, bi morali umetniki znova oblikovati,« sem poslušal razgovor s Salvadorjem Dalijem, ki si je zavihal brčice, ugriznil v čokolado in dobil za petnajst sekund kinematografske reklame 20 milijonov frankov.

»Treba je uvesti kolektivno odgovornost,« je pribila francoska vlada in predlagala zakon proti študentskim in delavskim razbijanjem. »Tisti, ki kaj razbijajo, naj tudi plačajo,« je preciziral predsednik vlade Chaban-Delmas, ki je kot nekdanji igralec francoske rugbyjske reprezentance, proti Angliji leta 1945 povabil sedanjo francosko rugbyjsko ekipo proti Angliji k sebi na večerjo. »Nocoj imajo v palači Matignon dvojne porcije,« je pojasnil radijski napovedovalec in navedel celo menu.

KPF se je nasprotno zakonskemu osnutku o kolektivni odgovornosti uprla, češ da ni vsiljadu z individualnimi pravnimi načeli in da bi ga utegnili uporabiti tudi proti delavskim stavkam. Obenem pa je koščen Roland Leroy zagrenjen, ker ga je znotraj KPF prehitel Marchais, v njenem imenu pred parlamentom je podprl prisilne ukrepe zoper »revizijske skupinice,« ki so tako orodje fašistov in vlade. Čeprav bi za to lahko dobil aplavz vladnih poslancev, so mu ploskali samo komunisti.

Pogosto poslanci sploh govorijo samo sebi, štirin steno grafičar in trem analitikom, ki vsi neutrudno lovijo besede s tribune, da jih potem prepisujejo, razmnožujejo, tiskajo in hranijo v arhivskih skladiščih. Skoraj da v tej delavnici republikanske demokracije postaja včasih reprodukcija intelektualno pomembnejša od produkcije. Toda čeprav so poslanske klopi skoraj prazne, govorniki na odru ne odnehajo.

»In tu, tu,« je s prstom naslavljal poanto trdozvojnega poslanca in z ustrezno vibracijo glasu končal svoj govor, »tu je univerza znala doslej vzgajati sinove Francije ter jih bo z vašo pomočjo, gospod minister, tudi v prihodnosti.« Predsednik zasedanja na vzvišenem odru za govornikom je že najmanj deset minut zaman pritiskal na gumb, tako da se je govorniku pri mikrofonu prižigala rdeča lučka, a počakati je moral vse do konca, da je lahko sporočil: »Dragi kolegi, zaradi incidenta, ki ni v dosegu naše volje, sem vas prisiljen prosti, če za kakih dvajset minut izpraznite dvorano. Obenem prošim publiko, da nemudoma zapusti tribuno.«

»Bomba,« je zavrsalo. Minute so neumno tekle.

»Počutil sem se strašno sam,« je v gneči novinarske pivnice pravil omizju Nirozeme s prvo plešo. »In ker sem v žepu našel naslov neke lepe striptizete, s katero sem se seznanil pred leti, sem ji pisal, da jo počakam ob treh v kavarni. Pri dveh ko stanjih, Bil sem točen in tudi za eno sedanjih miz je sedla postarana plavalaska z utrujenimi očmi. Gledal sem jo, a nič ni trenila; kmalu je kavo plačala in odsla. Ali je bila ali ni bila? V vsakem primeru je bilo vseeno. Pa tudi sam sem se pogledal v ogledalu.«

»Vlačue in politiki imajo nekaj skupnega, oni in drugi uspevajo, dokler opravljajo posej smehljaj,« je zaslišal francoski kolega, medtem ko sta se sovjetski in španski dopisnik menila, da snima nobenega smisla, da bi se spoznavali preko tretjih — Američanov.

»Oh, veste,« poglavito je, da se človek začne pogovarjati,« so mi pojasnili taktiko olimpijca, ki so prodajali svoje prve pesniške dijamante na Elizejskih poljanah. »Oprostite, ali veste, kjer je aventura Hoche?« začnejo. In ko začne pravišati, kjer je aventura Hoche, te presenetijo s smehom: »Sicer pa — saj to ni važno! Hoteli bi vam samo ponuditi to številko Prvih pesniških poizkusov.«

Ko je zavznilo, se je razprava v parlamentu nadaljevala. »Gotovo sorodnica marsala Leclerca,« je komentirala gospa Lucille, Francozinja z Lepoldovim križcem, ki piše za bruseljski socialistični »Le Peuple,«

bilo vsaj kakih dvajset,« se je spominjal uniformirani vratar. »Je pa točno, da smo dve poslanki izgubili: komunistka gospa Prin se je ubila z avtomobilom, gospodična Di- enesch, golistka, pa je postala ministrica.«

Globoko v črnem metrojskem predoru sem na vlažni steni zagledal malo ploščo, ki je pričala, da je tod stala nekoč zloglasna Bastilla, ki jo je revolucija zavzela in razrušila.

»Oh, to je pa prof D'Ornano, potomec Bonapartov in Walevske, župan v Deauvillu in solastnik parfemov »Orlane,« sem spet dobil Lucillino pojasnilo k lepemu poslanecu neodvisnih republikancev, ki je razpredal svoj govor o boju proti policiji vodja.

»Allons, enfants de la Patrie,« je odmevala republikanska marseljska »živel kralj, dolji republikas,« so spet vpili po monarhi- stičnem mitingu v Mutualité. V zmedni na cesti me je skoraj povozil mali Solex. Naj- manjši so včasih najbolj nevarni. Toda po- licija vodja in hrušč v mestih so vse večja nevarnost sodobne družbe. V lekarni na našem bulvarju sem v izlozbi zagledal usene vložke z reklamno: »Hrušč je bil našega časa. Ti zamašči so prava revolucija udob- ja. Nosiš jih, pa ne veš, da jih nosiš.«

Sodobna reklama res sledi logiki razvoja z bliskovito naglico. Na sosednjem bulvar- ju sem prebral štiri metre dolg lepak »Roth Haendle« in ugotovitev: »Najbolj francoske od nemških cigaret.«

»Hallo, hallo,« Ne, številke louverškega muzeja ni bilo mogoče priklicati pa če- prav sem hotel govoriti samo z upravo in nisem imel namena z umetniki, ki so last človeštva, da bi šel v galerijo. Muzejski

pazniki v Parizu že dolgo stavkajo. Zato je tudi galerija zaprta. Edino za Veliko noč, ko so Louvre oblegali deset tisoč tujih turistov, so muzej odprli in sliko Mone Lise sta namesto muzejskih paznikov stra- žarila dva mobilizirana vojaka.

V parlamentu so začeli razpravljati o no- vem zakonskem predpisu, po katerem bo poslej že navzočnost 0,80 gramov alkohola v 1 litru krvi dovolj za kazenski pregon soferja. »To je za francoske razmere silno strogo; saj pomeni komaj en aperitiv in pol litra vina pri mizi,« sem slišal proteste. A lani je bilo na francoskih cestah več 14.000 mrtvih in čez 300.000 ranjenih.

V kinematografu sem videl Saudetov film »Stvari življenja,« ki so ga izbrali, da bo zastopal Francijo na letošnjem Cannesem festivalu, Michel Piccoli je odločno upodo- bil moža srednjih let, ki nima med prejšnjo ženo in otroci ter poznejšo metreso in se ubije v avtomobilski nesreči. V predsmrtni agoniji, ki traja ves film, še enkrat doživi nazaj vse, kar je bilo, vse lepo, na obeh straneh, vse stvari življenja.

Na klopi novinarske galerije v parlamen- tu sem našel črno torbo s svojimi stvarmi. Čeprav je bila torba brez vsake zveze s srečam, mi je, čudno, skoraj osekane od- leglo. S torbo sva bila vendar dva.

Na bulvarju Saint Germain so iz starega lesa kostonjari silili znova brščiti in se raz- pihovali v nove zelene liste. Šel sem na otok St. Louis zraven Notre Dame in z očmi preko Seine otipaval mansardne obrise be- lih hiš pod pepelnicam utrujenim nebom.

Besedilo in slika: BOGDAN POGACNIK

GABRIELE MUCCHI: PARTIZANSKA MATI
Z knjige: Vietnam ob tej uri (umetniške dokumentacije)

Beseda, dve o trgovini

Veliko denarja — malo blaga

Iz pisem potrošnikov — osrednjim sovjetskim časnikom
OD NASEGA MOSKOVskega DOPISNIKA

MOSKVA, aprila. Sredi uvodnikov, ki jih je sovjetski tisk obja- vil v svojih najbolj kritičnih dneh — januarja in februarja letos — je bilo tudi nekaj takšnih, ki so še posebej obravnavali stanje v trgovini in položaj pogosto nezaščitenega sovjetskega potrošnika. Uvodnikov te vrste ni več; očitno so odkrivali več, kot je bilo politično primerno. Prav tako se je moralo umakniti s položajev za zdaj še neznanu številu sodolavcev propagandnega aparata, preostali pa so v pravkar minulih predprazničnih dneh ugotavljali, da je propaganda sicer res opravila velika dejanja, da pa ni izkoristila vseh možnosti, kar zadeva »vplivanje na ekonomsko plat dejavnosti množic«. Problem nekvalitetne proizvodnje pa je kljub vsem tem spremembam ostal in priča, da nekaterih težav samo s personalnimi spremembami ne ukaneš.

Dne 6. februarja je v zvezi posegla sa- ma »Pravda« in odkrilo obdelala stanje v sovjetski trgovini: ni ugotovila samo, da je blaga premalo in da je slabe kakovosti, mar- več tudi, da ga pogosto sploh ni. Sklicujoč se na bralce in njihova pisma, ki jih je do- bila redakcija, je »Pravda« ugotovila, da je v nekaterih trgovinah težko najti celo takšne izdelke, kot so sukanena, steklena in kovin- ska posoda, vžigalice in drugi prepotrebni izdelki. Za marsikatero od teh izdelkov bi bilo neposneto trditi, da ga v SZ ne mo- rejo izdelati v zadostnih količinah; bolj kot za prevažno proizvodnjo gre očitno za slo- bo organizacijo trgovine in le nekaj dni ka- sneje je »Pravda« to zadevo obdelala še z organizacijskega aspekta — in sicer prav ta- ko v uvodniku — potegujoč se za boljše or- ganizacijo »razpredeljevanja presežkov bla- ga«. S tem je bila zadeva načelno in vsaj z organizacijske plat rešena, če ne za drugo, pa vsaj za tisto blagovno področje, kjer je izdelkov dovolj in kjer se vsa skrivnost do- bre preskrbe skriva v dobri organizaciji trgovske mreže.

Drugače je z izdelki, ki jim pritiče v so- vjetskem trgovskem žargonu pridevek »de- ficitni« — na tem področju je delovni člo- vek kljub precizni zakonodaji pogosto še vedno močno nezaščiten. Tako vsaj priča vrsta pritožb, ki jih je pred časom objavila »Sovjetska Rusija« in ki se po vrsti stri- njajo v tem, da mora potrošnik za svoj težko prislužen denar pogosto kupovati bla- go, ki je brez vrednosti — ker je slabe ka- kovosti že takrat, ko ga prodajo, ali pa zato, ker se pri prvi uporabi temeljito pokvari.

Bralce se bo kajpak brž vprašali: zakaj neki je treba kupovati izdelke, ki imajo pri- znano slab sloves?

Čeprav v Sovjetski zvezi ne objavljajo podatkov o odnosu med blaginjo in de- narjnim skladi, sodijo opazovalci, da je v obtoku veliko denarja, da bi pri sedanjih hi- storijskih kroženja te denarne kvote z njo lahko kupili dva do trikrat blaga več, kot je na trgu. Zahodni opazovalci so temu že dali vzdevek »inflacija po sovjetsko«; njena po- sebnost je namreč v tem, da se cene vidno

ne večajo, zato pa je v obtoku vse več de- narja, ki ne najde svojega edino naravnega ravnotežja v ustreznem blagu. Blago, ki je kolikor toliko zanimivo za kupca, hitro naj- de pot k potrošniku, in v tej gneti blaga je zaradi velikega povpraševanja tudi pre- cec nekvalitetnih izdelkov. Z drugimi besed- ami: ljudje kupujejo vse.

In se tudi silno razburjajo, če kupijo kaj slabega, in še bolj, če zanikari proizva- jalec, potem ko je blago prodal, skomigne z rameni in s tem odvrače vsakršno odgo- vornost za slabo kvaliteto. Posebej nepri- ljubni med potrošniki so v zadnjih letih postali proizvajalci tako imenovanih trajnih potrošnih dobrin, ki lajšajo vsakdanje in predvsem vsakdanje gospodinjstvo življenje. Deloma zato, ker je izdelkov njihove branže na trgu še vedno na vso silo premalo, delo- ma pa zato, ker zaradi svojega konjunktur- nega položaja svoje grehe silno neradi po- pravljajo. Izdelkov te vrste, je napisala »So- vjetska Rusija«, je še vedno premalo. »Včasih mora človek dolgo čakati v vrsti, da si kupi na primer hladilnik te ali one znamke. Tudi televizijske sprejemnike ali pralnega stroja ne boš vselej hitro izbral po okusu. In povsem razumljivo je, da družina računa potem, ko si je pridobila dolgo pričakovano napravo, da bo leta služila zane- sijivo in brez napake. Tako se tudi obna- ja v večini primerov, saj se kakovost izdelkov za široko potrošnjo mehansko blago. Kljub temu pa je v pisnih bralcev moč najti na vso silo pism, ki jih prevetava nejevolja in razočaranje zaradi neuspešnega nakupa.«

Razočaranje in nejevolja sta povsem ra- zumljiva: za vrsto izdelkov, ki sodijo v go- spodinjstvo opremo, se mora sovjetski kupec presneto potruditi, če jih hoče dobiti. Raz- log za to sta tako tradicionalno premajhna proizvodnja izdelkov za široko potrošnjo kot tudi dejstvo, da stanovanje postaja vse bolj obipijljivo dobrina, ki pa vidno za seboj številne druge izdelke za pohištvo, za go- spodinjstvo opremo, za radijski in televizijski sprejemnik ter tako dalje. Zaradi tega deficita je v Sovjetski zvezi še vedno na- vada vpisati vse na seznam kandidatov, in to je tista vrsta, o kateri govori »Sovjetska- ja Rusija«. Potem ko se kupec vpiše, mora tudi čakati, dokler trgovina ne dobi od pro- izvajalca ustreznega blaga. Vrste tega pa so včasih »dolge« tudi po dve ali tri leta, pri čemer kupec pogosto dobi slabo blago.

»Sovjetska Rusija«, ki se je odločila kritično obdelati ta problem, je objavila se- rijo pisem, v katerih se bralci pritožujejo, da so brez moči pred monopolom proizva- jalcev. Tri leta, se pritožuje moskovska go- spodinja, sem čakala na hladilnik, ki pa žal ni deloval, tudi potem ne, ko me je v garancijskem roku nekajkrat obiskal mehanik. Hladilnik so morali — zakonodaja je glede formalnih garancij proizvajalca zelo stroga — vrniti v trgovino, vendar moskovska go- spodinja po se enim letu čakanja ni dobila novega.

Bralce, prav tako iz Moskve, se pritožuje tudi zaradi hladilnika: 250 rubljev ga je stal in bil je lepo pakiran. Ko so ga vzele iz omota, so ugotovili: vrata režijo za 10 milimetrov, friser ni pritrjen z vijaki; slabo je pritrjena tudi gumijasta obloga na vratih; motor ni centriran in zato neverjetno ropota. Vsemu temu navkljub pa garancijski list nesramno zatrjuje, da so nadzorniki izdelek temeljito pregledali in ugotovili, da je ravno pravišen za prodajo. Gospodinja iz mesta Engelsa je takšen slab izdelek, tokrat sesa- lec za prah, poslala nazaj v tovarno in ga že čez mesec dni dobila nazaj — prav tako kot prej neuporabnega. Enako se je zgodilo s televizijskim sprejemnikom, ki so ga ku- pili v Moskvi skupaj z garancijo, ki je zago- tavljala 12 mesecev odličnega gledanja. Sprejemnik je umolknil že po dveh mesecih in pol in so ga poslali nazaj proizvajalcu, ki je kmalu poslal novega, ta pa je krenil na- tanko po sledovih svojega prednika. Kupca iz Stavropolske nove moped ni hotel voziti: ko mu je temeljito pregledal »šrevas«, je našel za celo mehansko delavnico defektov, v garancijskem dokumentu pa seveda potrdilo, da so izdelek pred prodajo temeljito pregle- dali in ugotovili, da je neprekljeno zrel za službo pri potrošniku.

Nekateri proizvajalci so svojo tehnologijo že povzdignili na višjo raven. Kupec, ki je kupil običajen diamanтни nož za rezanje stekla, je ugotovil, da izdelek svoje naloge ne opravlja, to je ne reže stekla. Vrniti ga je proizvajalcu ter dobil od njega takšno re- poljsnilo: »Pri pregledu smo ugotovili, da je konica diamantnega rezila odbita zaradi nepravilnega ravnanja z nožem pri delu. Diamanтно rezilo je moč zamenjati na rač- un lastnika. Kontrolni organ tovarne.«

Tehnološka izboljšava se pri zgornji za- deva skriva v dejstvu, da so nezadovoljnemu potrošniku poslali tiskovino, ki je bila za vsak primer natisnjena v nakladi kar 500 izvodov...

»Socialističeskaja industrija« si je na vso jezo za direktorje tovarn, ki kupujejo s takšnimi izdelki, izmislila grozovito kazen: privedli naj bi jim loterijo in za glavne do- bitke izbrali izdelke iz njihovih tovarn. Časnik je tudi našel dober duod direktorjev, ki bi jih bilo treba povabiti na takšno loterijo...

MARJAN SEDMAK

SFRJ '70

NOVA JUGOSLAVIJA OD A DO Ž

JUBILEJNA PRILOGA »DELA«
OB PETINDVAJSETLETNICI
OSVOBODITVE

B E O G R A D 1. maja 1945: ta trenutek je prispela vest, da so čete naše slavne jugoslovanske armade osvobodile mesta: Trst, Gorico in pristanišče Tržič in prodrle na reko Sočo.

M O S K V A 1. maja 1945: v Berlinu se bijejo boji za poslednje zgradbe, na predvečer prvega maja je rdeča zastava zavihrala nad poslopjem Reichstaga.

A

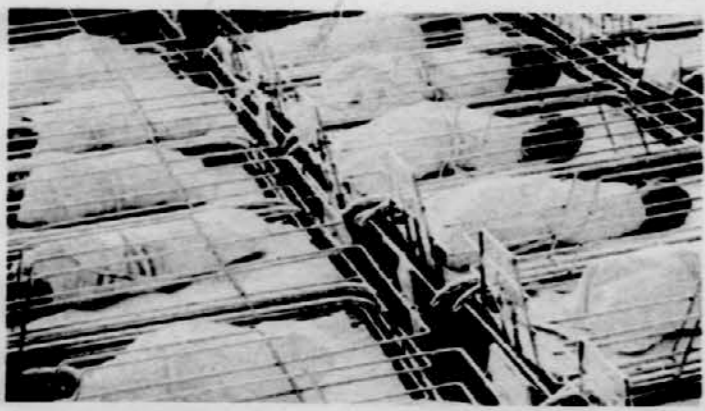
AVTOMOBILI – V začetku lanskega leta naj bi bilo pri nas 439.892 tisoč avtomobilov (trenutno jih je že krepko čez pol milijona!). Motornih koles in mopedov je bilo 107 tisoč, avtobusov 12 tisoč, tovornjakov okrog 100 tisoč, traktorjev 23 tisoč in raznih posebnih motornih vozil osem tisoč. V Jugoslaviji izdelujejo avtomobile v naslednjih krajih: Kragujevac (Zastava), Koper (Tomos), Ljubljana (Litostroj), Novo mesto (IMV), Sarajevo (Prinz); tovarne avtomobile pa izdelujejo predvsem v Mariboru (TAM), Priboju (FAP) in na Reki (Torpedo). Traktorje izdelujejo v več tovarnah, a največ v Beogradu in v Travniku.

NEGA: Dragi so, zato jih lahko tako vneto negujemo.

B

BOLNIŠNICE – V začetku lanskega leta je delovalo v Jugoslaviji nekaj več kot 20 tisoč zdravnikov. Od tega jih je bilo 2334 v Bosni in Hercegovini, 422 v Črni gori, 4865 v Hrvatski, 1468 v Makedoniji, 2270 v Sloveniji in okrog 9 tisoč v Srbiji. V vsej državi je bilo lani na voljo 106 tisoč bolniških postelj in 6789 zdravnikov. Od tega je bilo v splošnih bolnišnicah okrog 70 tisoč postelj in 5400 zdravnikov; v bolnišnicah za TBC (pljučno, kostno in očesno) je bilo na voljo 11.122 postelj in 331 zdravnikov, v porodnišnicah pa je bilo 640 postelj in 43 zdravnikov. V bolnišnicah za duševne bolezni je bilo malo manj kakor 10 tisoč postelj in 300 zdravnikov. V Bosni in Hercegovini imajo 12 tisoč postelj, v Sloveniji 14 tisoč, v Srbiji 40 tisoč in v Črni gori 3 tisoč; na Hrvaškem 26 tisoč in v Makedoniji okrog 8 tisoč.

NOVO, NOVO: In vedno znova premalo

C

CESTE – Po statistiki naj bi imeli v začetku lanskega leta v Jugoslaviji 89 tisoč kilometrov cest, od tega naj

bi bilo okrog 18 tisoč asfaltiranih in betonskih, 46 tisoč makadamskih, ostalo pa so neutrjene kolovozne ceste in poti. Največ cest ima Srbija (34 tisoč), sledi Hrvatska z 22 tisoči, Slovenija z 12 tisoči in Bosna z 9 tisoči; Makedonija jih ima okrog 6 tisoč in Črna gora 2 tisoč. Črna gora in Slovenija nimata kolovoznih in neutrjenih poti, temveč le asfaltirane in makadamske. V Srbiji je 7 tisoč km asfaltiranih cest, na Hrvaškem 5 tisoč in v Sloveniji 3 tisoč.

V SREDIŠČU JUGOSLAVIJE: Vedno boljše ceste v vse smeri

Č

ČASOPISI – V Jugoslaviji izhaja 24 dnevnikov (če štejemo beograjsko in zagrebško izdajo Borbe za dva časopisa). Od le-teh jih izhaja 14 v srbohrvaščini (od tega 5 v cirilici), 3 v slovenščini, dva v makedonščini in po eden v albanskem, madžarskem in italijanskem jeziku. Največ dnevnikov izhaja v Beogradu (6) in Zagrebu (4); po dva pa v Ljubljani, Sarajevu, Skopju, Novem Sadu in na Reki. Najvišjo naklado imajo beograjske Večernje novosti (okrog 370 tisoč na dan). Nad sto tisoč dnevne naklade imajo še Politika in Politika

TRADICIJA: visoka naklada za majhen (jezikovni) krog

Ekspres ter zagrebški Vjesnik. Ljubljansko Delo ima naklado okrog 95.000, kar pa je dejansko najvišja dnevniška naklada v državi, ker sodi upoštevati jezikovno znatno zožen krog bralcev.

D

DOJENČKI – Umrljivost otrok v prvem letu starosti je bilo vedno nekakšno merilo, kako je kje z zdravstvom in njegovo organizacijo. Pred vojno je bila ta številka zelo visoka, vsaj petkrat nad današnjo. Lani je v vsej Jugoslaviji umrlo v prvem letu starosti 27.040 otrok. Od tega največ v Srbiji (8614; od le-teh dobra polovica na Kosovem!), v Bosni in Hercegovini 5393 in v Makedoniji 3462

otrok. V Sloveniji jih je umrlo le 664. Na 1000 živorojenih otrok jih je umrlo največ na Kosovem 92,4 otrok, kar ni dosti manj kakor še enkrat več kolikor znaša jugoslovansko povprečje; v Sloveniji pa jih je umrlo 23,1 v prvem letu na 1000 prebivalcev. V odnosu na predlansko leto se je smrtnost dojenčkov ponekje celo povečala (Makedonija, ožja Srbija in Vojvodina).

OTROCI: radost in skrb vsakdanja

DOHODEK – Narodni dohodek se je v Jugoslaviji v zadnjih letih povečal od 55,8 milijard v letu 1964 do 101,7 milijard v predlanskem letu. Od tega je bil narodni dohodek po republikah takole porazdeljen: Srbija 39,5 milijard, (od tega Kosovo samo 1,9 milijarde, Vojvodina pa 10,5), Hrvatska 27,6, Slovenija 15,9 milijard, Bosna 11,7, Makedonija 5,3 in Črna gora 1,7 milijard.

F

FILM – V Jugoslaviji deluje dvajset podjetij za izdelovanje filmov. Lani so ta podjetja izdelala 31 celovečernih in 260 kratkih filmov. Leta 1939 je bilo v Jugoslaviji 413 kinematografskih dvoran (imeli so skupaj 132 tisoč sedežev). Sedaj je v vsej Jugoslaviji 1720 kinematografov (največ v Srbiji – 680, najmanj pa v Črni gori – 38; v Sloveniji jih je 258). Vseh sedežev v kinematografih je v Jugoslaviji dobrih pol milijona (v Sloveniji 75.000). Prvi povojni jugoslovanski film je bil »Slavica«, najbolj uspešen pa je verjetno »Bitka na Neretvi«, ki je pred kratkim – skoraj – dobil Oskarja.

IRENA KOLESAR: prvi film in prva naslovna vloga (v Slavici)

I

INDUSTRIJA – V primerjavi z letom 1939 (100) se je industrijska proizvodnja do konca lanskega leta po-

večala na 820 odstotkov. Največ se je industrijska proizvodnja povečala v Črni gori (na 4806 odstotkov), nadalje v Makedoniji (na 2556 odst.), Bosni in Hercegovini (na 917 odstotkov). V Srbiji se je povečala na 833 odstotkov in v Sloveniji na 705 odstotkov; še manj kakor v Sloveniji pa se je industrijska proizvodnja povečala na Kosovu (na 655 odstotkov) in v Vojvodini (komaj na 556 odstotkov). Od posameznih industrijskih panog se je v primerjavi z letom 1939 največ povečala proizvodnja v elektroindustriji (na 14.285 odstotkov), v proizvodnji in predelavi nafte (na 6102 odst.), v kovinski industriji (na 1590 odst.), v nekovinski (na 2160 odst.), v kemični industriji (na 2742 odst.), v papirni (na 1482 odst.) in gumarski industriji (na 1036 odst.), v črni metalurgiji (na 1025 odst.). Najmanj pa se je povečala v primerjavi z letom 1939 v proizvodnji premoga (komaj na 182 odst.), v barvasti metalurgiji (na 470 odst.) in v tobačni industriji (na 132 odst.).

J

JEZERA – Največje naše jezero je Skadarsko, ki meri 391 kvadratnih kilometrov. Po vojni smo, gradeč hidroelektrarne, »zgradili« tudi več umetnih jezer. Največje umetno jezero v Jugoslaviji je Jablaničko, ki

meri 14 kvadratnih kilometrov in je globoko 17 metrov. Peručko jezero na Cetini pri Splitu je le za 1 kvadratni kilometer manjše. Mavrovsko in Vlasinsko jezero imata vsako po 12 kvadratnih kilometrov površine; slednje je v višini 1208 metrov nad morjem. Zvorniško jezero na Drini meri 8 kvadratnih kilometrov. Razen le-teh so še umetna jezera, ki napajajo vinodolsko, dubrovniško in kokinbrodsko elektrarno. V Sloveniji je Zbiljsko jezero še najbolj znano od slovenskih umetnih jezer.

JUGOSLAVIJA – Prvo uradno ime nove Jugoslavije je bilo: »Demokratska federativna Jugoslavija«, ki je bilo razglašeno 7. marca 1945, ko je bila formirana prva vlada DFJ po sporazumu med »Narodnim komitejem osvoboditve Jugoslavije« in beugunsko vlado. 29. novembra istega leta – po volitvah v ustavodajno skupščino – je bilo sprejeto ime »Federativna ljudska republika Jugoslavija.« 7. aprila leta 1963 pa je

bila sprejeta nova ustava v skladu s katero je dobila Jugoslavija novo ime: »Socialistična federativna republika Jugoslavija«.

MEJNIK: tisoči belih kamnov z imenom domovine

L

LADJE – Leta 1939 smo imeli 185 ladij (na morju in na rekah), danes pa jih imamo 355. Od tega je danes potniških ladij manj kakor pa leta 1939 (72:55); tovornih ladij pa je bilo leta 1939 štiri manj kakor sto, danes pa jih je kar 235. Tankerjev leta 1939 sploh nismo imeli, danes pa jih imamo 26. Bolj kakor število ladij pa se je povečala njihova tonaža; potniške ladje so ostale na istem, prej smo imeli v njih tonažo 50 tisoč BRT, danes pa dve toni več. Pri tovornih ladjah pa se je tonaža povečala s 348 na 1077 BRT. Tonaža vseh naših tankerjev znaša sedaj 231 BRT. Na rekah je manj sprememb: potniških ladij je sedaj manj kakor pred vojno (38:18), vlačilcev je bilo prej 115, danes pa jih je 224. Pred vojno še ni bilo potiskovalcev, danes pa jih imamo 23. Glavne ladjedelnice za morske ladje so v Pulju, na Reki in v Splitu, glavna ladjedelnica za rečne ladje pa je v Beogradu, ki je tudi naše največje rečno pristanišče.

BARVE: Velika ladja se počasi pripravlja za daljna pota

LETALA – Leta 1939 je imela Jugoslavija 14 potniških letal, v začetku lanskega leta pa 26. V teku zadnjih mesecev lanskega in prvih mesecev letošnjega leta so jugoslovanska podjetja kupila nova, sodobnejša letala v tujini. Pred vojno (leta 1939) je omenjenih 14 letal vzdrževalo le 13 prog (nobene mednarodne), na katerih so tisto leto prepeljali 4875 potnikov. V letu 1968 pa so naša letala vzdrževala 104 domačih in tujih prog in prepeljala nekaj nad sto tisoč potnikov. V Jugoslaviji delujejo štiri letalska podjetja: JAT, Inex-Adria, Aviogenex in Panadria. Danes je v Jugoslaviji 16 večjih letališč. V mednarodni promet so vključena naslednja

moderna letališča: Beograd, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Pulj, Zadar, Reka (letališče na otoku Krku je še v gradnji!), Split, Dubrovnik, Titorgrad, Skopje in Ohrid (modernizacija v teku). Za notranji promet pa so na voljo še letališča v Mostarju, Ivangradu, Prištini in Tivtu. Manjše potniško letališče gradijo tudi na otoku Hvaru. Leta 1968 je z jugoslovanskih letališč vzletelo 26.800 letal.

ZRACNI MOSTOVI: Nikoli dovolj prostora za letalih proti Jadranu

LUKE – Največja jugoslovanska luka je Reka, ki ima tudi največji promet. Po vojni je bila modernizirana, ni pa se mogla širiti, zato je razvila v Bakarskem fjordu novo luko, v kateri v glavnem iztovarjajo železno rudo za Avstrijo. Po vojni so nastale tri povsem nove luke: Koper, Ploče in Bar. Največ možnosti za razvoj ima koprška luka, ki sega globoko v evropsko celino, ima hitro železniško zvezo in veliko prostora za širjenje. V vseh jugoslovanskih lukah promet iz leta v leto narašča. Naglo se razvija tudi beogradska luka, ki bo

KOPER: neslutene možnosti za veliko luko

lahko sprejela večje rečne ladje, ko bo dograjen djerdapski sistem. Medtem ko je v naše luke priplulo v letu 1939 98 tisoč ladij, jih je prišlo lani 120 tisoč; blagovni promet v lukah je znašal leta 1939 2,1 milijonov ton, lani pa 15 milijonov ton. Blagovni promet v pristaniščih na rekah je znašal pred vojno 3 milijone ton, lanske leto pa 13 milijonov ton.

M

MEJE – Kopne meje (vključno tiste na jezerih in na rekah) Jugoslavije so dolge 2969 kilometrov; po rekah teče 711 kilometrov meja, preko jezer pa 85 kilometrov. Največ meje imamo z Madžarsko (623 km), sledijo Romunija (557 km), Bolgarija (536 km), Albanija (465 km), Avstrija (324 km), Grčija (262 km) in Italija (202 km). Največ mednarodnih mejnih prehodov na cestah je na meji z Avstrijo (11) in Italijo (9); sledijo Madžarska (6), Bolgarija (5), Albanija (4), Grčija (2) in Romunija (2). Razen tega so mednarodni mejni prehodi še na železniških in trajektnih progah ter na letališčih. Leta 1969 je prestopilo jugoslovanske me-

je 10,3 milijone državljanov SFRJ (leta 1965 le 1,5 milijona!); lani so jugoslovanski popotniki porabili okrog 50 milijonov »turističnih« doljarjev. Lani je vozilo preko cestnih mejnih prehodov 10,5 milijonov tujih osebnih avtomobilov (z okrog 30 milijoni potnikov). Največ od teh avtomobilov (8,2 milijona) je prišlo ali odšlo v Italijo; od teh je bilo okrog 7 milijona italijanskih.

MESTA – V Jugoslaviji je 106 mest ki imajo po več kakor deset tisoč prebivalcev, skoraj polovica (52) teh mest je v Srbiji. V Bosni in Hercegovini jih je 11, v Črni gori 3, na Hrvaškem 20, v Makedoniji 13 in v Sloveniji 7. Mesta, ki niso središča republik, a imajo po več kakor sto tisoč prebivalcev so naslednja: Reka (116.000), Split (114.000), Novi Sad (126.000), Niš (100.000) in Maribor (100.000). Več kakor petdeset tisoč ljudi pa imajo: Tuzla, Banjaluka, Mostar, Zenica, Osijek, Pulj, Bitola, Prilep, Subotica, Kragujevac, Zrenjanin, Pančevo, Priština in Leskovac.

NOVA GORICA: Med novimi mesti najbolj novo in lepo

N

NEPISMENI – Kolikšen odstotek nepismenih je bil v Jugoslaviji pred vojno je težko reči, ker ni točnih podatkov, prav gotovo pa je, da je bilo na primer na Kosovu in v Makedoniji nad 80 odstotkov nepismenih, nad 50 odstotkov tudi v Bosni, Hercegovini in delu Srbije. V Črni gori, Hrvatski, Vojvodini in Sloveniji pa je bil ta odstotek znatno nižji. Cenijo, da je danes v vsej Jugoslaviji še okrog 20 do 25 odstotkov nepismenih, največji odstotek je v Bosni in Hercegovini, kjer je kar 32,5 odstotkov državljanov nepismenih (pri ženskah v tej republiki pa je ta odstotek še višji – 48 odstotkov!). Seveda pa je nepismenih še več na Kosovu. Najmanj nepismenih je v Sloveniji, 1,7 odstotkov moških in 1,9 odstotkov žensk. Boj proti nepismenosti se je v prvih desetih po vojnih letih navadno ustavil pri znanju podpisa in branju naslovov v časopisih, danes se analfabetizma lotevajo temeljiteje, a počasneje, zato pa je to tudi zelo drag boj. Celotno v samem Beogradu je več deset tisoč nepismenih prebivalcev.

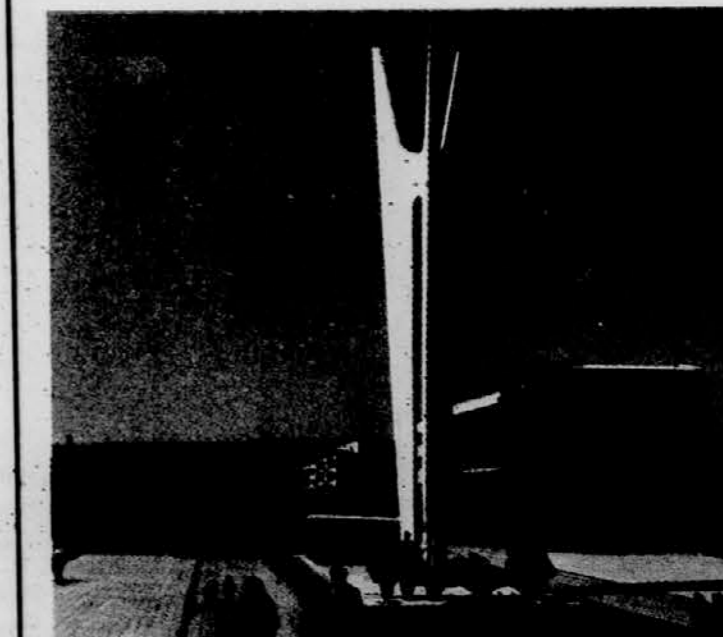
NARODI – V Jugoslaviji živi pet narodov, več etničnih skupin in še precej več narodnosti. Po popisu prebivalstva, ki je bilo leta 1961, je živelo na ozemlju Jugoslavije 7,8 milijonov Srbov, 4,3 milijonov Hrvatov, 1,6 milijonov Slovencev, 1,1 milijonov Makedoncev in pol milijona Črnogorcev; razen tega pa še cel

milijon prebivalcev, ki so se izjasnili kot Muslimani ter 0,3 milijona državljanov, ki so izjavili, da so kratkomało Jugoslovani in neopredeljeni. Najbolj pisano je prebivalstvo Bosne in Hercegovine, kjer živi 1,5 milijonov Srbov, 0,7 milijona Hrvatov, 0,8 milijona Muslimanov, 0,3 milijona neopredeljenih (Jugoslovani) in okrog 20 tisoč pripadnikov drugih narodov. Slovencev živi v Sloveniji poldrug milijon, manj kakor sto tisoč pa jih je raztresenih po vsej Jugoslaviji. Še bolj pa se drže doma Makedonci in Črnogorci, saj je izven republike Makedoncev le okrog 50 tisoč, Črnogorcev pa je sicer v Srbiji okrog sto tisoč, v drugih republikah pa zelo malo.

MAKEDONIJA: Najbolj pisane narodne noše

NARODNOSTI – Med narodnostmi je največ Albancev (po popisu iz leta 1961) – kar 0,9 milijona. Od le teh jih največ živi na Kosovu (skupaj okrog 0,7 milijona). Po današnjih ocenah je samo v Srbiji že 1 milijon Albancev. Okrog 180 tisoč Albancev živi v Makedoniji in 25 tisoč v Črni gori. Od pol milijona vseh jugoslovanskih Madžarov jih je 450 tisoč v Vojvodini; v Sloveniji jih je deset tisoč. Turkov je 183 tisoč, od tega samo v Makedoniji 130 tisoč in na Kosovu 44 tisoč. Slovakov je 86 tisoč, Romunov 61, Bolgarov 63, Čehov 30, Rusinov 40, Nemcev 20, Vlahov 9 in Rusov 12 tisoč. Večina le teh živi v Vojvodini, ožji Srbiji in Slavoniji. Italijanov je okrog 26 tisoč, od tega okrog 3 tisoč v Sloveniji. Ciganov je po omenjenem popisu 32 tisoč (od tega 20 tisoč v Makedoniji in 10 tisoč v Srbiji). Kaže pa, da je njihovo število še precej večje, saj se mnogi štejejo k Srbom, Albancem ali Turkom, pač kakršne vere so. Največje število pripadnikov narodnosti živi na ozemlju Srbije in sicer v Vojvodini in na Kosovu, zato imata ta dva dela široko avtonomijo v okviru socialističnih avtonomnih pokrajin, ki imajo svoje samoupravljalne organe.

PRIŠTINA: Spomenik padlim in spomenik bratstvu: tri smeri enega obeliska: Srbi, Albanci in Črnogorci

JUGOSLAVIJA

Deset najvećih mest:

- Beograd cca 1.000.000 prebivalcev
- Skopje 228.000 prebivalcev
- Sarajevo 227.000 prebivalcev
- Zagreb 503.000 prebivalcev
- Ljubljana cca 200.000 prebivalcev
- Novi Sad 126.000 prebivalcev
- Reka 116.000 prebivalcev
- Split 114.000 prebivalcev
- Niš cca 100.000 prebivalcev
- Maribor cca 100.000 prebivalcev

Izgube v vojni

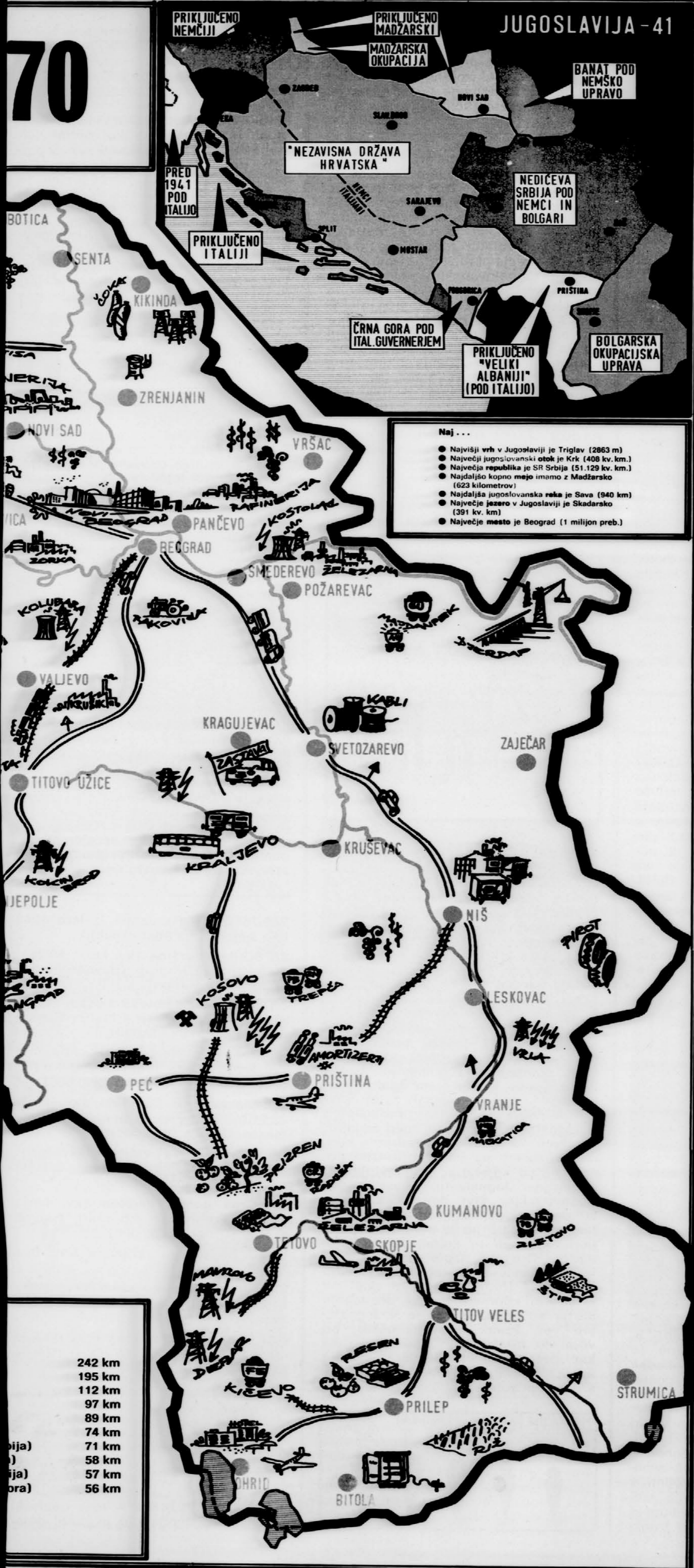
1.685.000 padlih in ubitih — 425.000 za delo nesposobnih — 175.000 odpeljanih v ujetništvo — 320.000 odpeljanih v internacijska taborišča — 270.000 odpeljanih na prisilno delo — 530.000 prisilno preseljenih — uničenih in poškodovanih 504.160 poslopij — uničenih 389.000 kmetij — uničenih 6871 kilometrov železniških prog — Skupna materialna škoda je znašala 402 milijarde predvojnih dinarjev

Deset najvećih podjetij v Jugoslaviji:

INA	Zagreb
Interexport	Beograd
Centrotekstil	Beograd
Jadranbrod	Zagreb
Invest-Import	Beograd
Jugometal	Beograd
Železniško transp. podj.	Beograd
Centroprom	Beograd
Metalka	Ljubljana
Iskra	Kranj

Novo proge

- Šamac—Sarajevo
- Sarajevo—Ploče
- Bihać—Knin (BiH)
- Banja Luka—Dob.
- Brčko—Banovići
- Šabac—Zvornik
- Kuršumlija—Priše
- Metohija—Prizre
- Kruševac—Kralje
- Nikšić—Titograd

BILO JE...

1945

1. maj	Trst osvobojen.
5. maj	Slovenska vlada proglašena v Ajdovščini.
9. maj	Ljubljana osvobodjena.
15. maj	Zadnji organizirani odpor Nemcev v Jugoslaviji strt.
23. avgust	Začasna ljudska skupščina objavi agrarno reformo.
11. november	Volitve v ustavodajno skupščino.
29. november	Proglašena Federativna ljudska republika Jugoslavija.

1946

31. januar	Sprejeta prva ustava FLRJ.
4. december	Ljudska skupščina sprejme zakon o nacionalizaciji.

1947

28. april	Sprejet prvi petletni plan.
16. september	Slovensko Primorje in Istra (razen STO) priključena Jugoslaviji.

1948

28. junij	Jugoslavija izključena iz Informbiroja.
21. julij	Začetek petega kongresa KPJ v Beogradu.

1950

26. junij	Ljudska skupščina FLRJ sprejme zakon o delavskem samoupravljanju.

1952

2. november	Šesti kongres KPJ v Zagrebu. Novo ime: Zveza komunistov Jugoslavije.

1953

13. januar	Sprejet osnovni zakon o družbeni in državni ureditvi Jugoslavije.
13. januar	Tito izvoljen prvič za predsednika republike.
22. maj	Sprejet zakon o agrarnem maksimumu.

1954

5. oktober	»Memorandum o soglasju« med Jugoslavijo in Italijo: cona B - jugoslovanska, večji del cone A - italijanski.

1955

2. junij	Hruščov in Bulganin v Beogradu. Podpisana »Deklaracija jugoslovanske in sovjetske vlade«.
16. junij	Nov komunalni sistem.

1956

18. julij	Sestanek Tita z Nehrujem in Naserjem na Brionih.

1957

25. junij	Kongres delavskih svetov v Beogradu.

1958

22. april	Začetek sedmega kongresa ZKJ v Ljubljani.

1961

1. september	Prva konferenca šefov nevezanih držav v Beogradu.

1963

7. april	Nova ustava. Sprememba imena: Socialistična federativna republika Jugoslavija.
26. julij	Katastrofalni potres v Skopju.

1964

7. december	Začetek osmega kongresa ZKJ v Beogradu.

1965

24. julij	Začetek gospodarske reforme.

1968

4. februar	Sestanek Tito-Naser v Asuanu (ZAR)

1969

26. oktober	Potres v Banjaluki.

O

OBČINE – V vsej Jugoslaviji je bilo v lanskem letu 497 občin, od tega v Bosni in Hercegovini 106, v Črni gori 20, na Hrvaškem 104, v Makedoniji 29, v Sloveniji 60, v ožji Srbiji 113 (na področju mesta Beograda – 13!), v Vojvodini 44 in na Kosovem 22. Občina z največjim številom prebivalcev v državi je zagrebška, ki šteje 459.000 ljudi. Tu je seveda malo težje primerjati, ker so Beograd, Sarajevo in Ljubljana razdeljeni na številne občine. Občina z najmanjšim številom prebivalcev pa je na otoku Lastovu, kjer živi le 1000 ljudi. Občine z največjim številom prebivalcev v posameznih republikah so v Bosni – Banjaluka (132 tisoč), v Makedoniji – Skopje (270 tisoč), v Sloveniji – Maribor (153 tisoč), v Srbiji – Niš (145 tisoč), v Vojvodini je to Novi Sad (162 tisoč), na Kosovem – Priština (103 tisoč) in v Črni gori – Titograd (72 tisoč). Občina, ki ima največ zaposlenih je spet Zagreb z 244 tisoč zaposlenimi. V posameznih republikah je največ zaposlenih v Sarajevu – Centru, v Skopju, Mariboru, Beograd – Starem gradu, Novem Sadu, Prištini in Titogradu. Občini z najmanjšim številom zaposlenih pa sta Lastovo in Šavnik, kjer »dela« le po 200 ljudi. V Sloveniji ima najmanj zaposlenih v Mariboru sosednja občina – Lenart (1200). Od vseh občin ima najvišji narodni dohodek spet Zagreb (6,3 milijarde), najmanjši pa črnogorski Šavnik (10 milijonov). V Bosni je na prvem mestu Zenica z 590 milijoni, v Makedoniji Skopje z 800 milijoni, v Sloveniji Maribor z poldrugo milijardo (zadnja v Sloveniji je Metlika z 34 milijoni narodnega dohodka), v ožji Srbiji je Beograd z 2,6 milijardami, v Vojvodini Novi Sad z 1,7 milijarde, na Kosovem Priština z pol milijarde in v Črni gori Titograd z 338 milijoni.

ORGANIZACIJE – Zveza komunistov Jugoslavije je imela v začetku minulega leta poldrug milijon članov, od tega pol milijona v Srbiji, v Sloveniji pa okrog 70 tisoč. SZDL je imela osem milijonov članov (leta 1965), sindikati 3,2 milijona (1968), mladinska organizacija pa ima 2 milijona in Zveza borcev 1,3 milijona članov. Članov Zveze borcev je pol milijona v Srbiji, 310 tisoč na Hrvaškem, 217 tisoč v Sloveniji, 125 tisoč v Bosni in Hercegovini, 82 tisoč v Makedoniji ter 45.000 v Črni gori.

OTOKI – Največji jugoslovanski otok je Krk (408 kvadratnih kilometrov), najdaljši je Hvar, najvišja otoška vzpetina je Vidova gora na Braču, največje otoško naselje je vas Blato

na Korčuli. Po vojni je bilo priključeno Jugoslaviji več otokov, med njimi otočje Palagruža, Lastovo z Lastovci, Cres in Lošinj, Susak in Brionsko otočje ter še več manjših otokov. V zadnjih letih smo »ukinili« dva otoka: zgradili smo majhen dvizni most na Murter in velikanski most na Pag. Še letos pa bodo pričeli graditi velik most na otok Krk. Najsevernejši jugoslovanski otok je – blejski, najjužnejši pa se imenuje Golem grad in leži sredi Prespanskega jezera (hkrati najjužnejša točka Jugoslavije).

P

PODJETJA – Po statistiki za leto 1968 naj bi bilo v Jugoslaviji okrog 2500 najrazličnejših industrijskih podjetij. Po številu naj bi bila najpogostejša podjetja kovinske (357), tekstilne (338), grafične (328) in lesne stroke (273). Od 1,3 milijonov ljudi, zaposlenih v industrijskih podjetjih, je največ odpadlo na kovinsko (252 tisoč) in na tekstilno industrijo (216 tisoč); vse ostale veje so imele manj kakor po sto tisoč zaposlenih. Po vrednosti osnovnih sredstev je daleč pred vsemi proizvodnja električne industrije (91 milijard din), ki je v okviru 81 podjetij, ki imajo okrog 38 tisoč zaposlenih. Kar se tiče višine družbenega proizvoda pa je na prvem mestu kovinska industrija s šestimi milijardami din v letu 1968. Sledi tekstilna industrija s 4 milijardami, proizvodnja električne energije z 2,7 milijardami in kemična industrija z 2,8 milijardami. Beograjska revija »Ekonomska politika« je skušala ugotoviti, katera so največja podjetja v SFRJ. Merilo »veličine« bi bil predvsem skupni dohodek katerega podjetja. Po tej analizi naj bi bila med prvo deseterico naslednja podjetja: 1. Industrija nafte INA v Zagrebu; skupni dohodek 3213,8 din (okrog 13 tisoč zaposlenih). 2. Interexport, beograjsko podjetje za mednarodno trgovino; skupni dohodek 2109,2 milijona din (888 zaposlenih). 3. Centrotekstil, beograjsko uvozno in izvozno podjetje; skupni dohodek 1789,7 milijonov din (446 zaposlenih). 4. Jadranbrod, zagrebško podjetje za ladjedelništvo in proiz-

vodnjo ladijskih motorjev; skupni dohodek 1784,5 milijonov din (17 tisoč zaposlenih). 5. Invest-Import, beograjsko podjetje za izvoz in uvoz opreme; skupni dohodek 1761,8 milijonov din (330 zaposlenih). 6. Jugometal, beograjsko podjetje za uvoz in izvoz rud in kovin; skupni dohodek 1647,5 milijonov din (198 zaposlenih). 7. Beograjsko Železniško podjetje; skupni dohodek 1582,5 milijonov din (47 tisoč zaposlenih). 8. Centroprom, beograjsko uvozno in izvozno podjetje; skupni dohodek 1561,7 milijonov din (212 zaposlenih). 9. Metalka, ljubljansko trgovinsko podjetje za uvoz in izvoz; skupni dohodek 1531,7 milijonov din (995 zaposlenih). 10. Združeno podjetje Iskra iz Kranja; skupni dohodek 1505,9 milijonov din (15 tisoč zaposlenih). – Med stotimi največjimi v SFRJ naj bi bila še naslednja slovenska podjetja: Jugotekstil-Impex, Prehrana, Združeno železniško trans-

portno podjetje, Slovenijales, Jese-niška železarna, mariborski TAM, Mercator, celjska Kovinotehna, Slovenija-avto, Elektrotehna in Kemija-Impex. Kategorizacija je narejena po podatkih za leto 1968!

PRIRASTEK – Največji prirastek v Jugoslaviji je na Kosovem, kjer se je lani rodilo 45.688 otrok, umrlo pa je 9711 ljudi. To pomeni, da je na 1000 ljudi bil lani prirastek v tej pokrajini kar 29,6, kar je skoraj natanko trikrat več kolikor znaša jugoslovansko povprečje (10,2!). Prirastek, ki je nad jugoslovanskim povprečjem, imajo še Bosna in Hercegovina (16,1), Črna gora (14,8) ter Makedonija (17,5); še najbližje povprečju pa je celotna Srbija (0,5), medtem ko so ostale republike oziroma pokrajine precej pod povprečjem: Vojvodina 4,0, ožja Srbija 6,7, Hrvaška 4,8 in Slovenija 6,4 ljudi na 1000 prebivalcev. V zadnjih petih letih se je prirastek v Jugoslaviji znižal z 12,2 na 10,2.

PREBIVALSTVO – Med štetjem prebivalstva leta 1931 je imela Jugoslavija v svojih tedanjih mejah 14 milijonov in 534 tisoč ljudi. Med prvim povojnim štetjem leta 1948 pa je bilo v novih mejah komaj za 1,3 milijona Jugoslovancev več. Leta 1953 nas je bilo le devet tisoč manj kakor 17 milijonov, leta 1961, ko je bilo zadnje štetje, pa že 549 tisoč več kakor 18 milijonov. Že pred dobrim letom so časopisi poročali, da se je rodil dvajsetmilijonti Jugoslovčan, ki je od številnih tovarn prejel lepe nagrade. Po uradnih cenitvah živi danes v mejah Jugoslavije okrog 20 milijonov in 500 tisoč ljudi. (Prebivalstvo po republikah glej pod REPUBLIKE.) Gostota prebivalstva v Jugoslaviji je znašala med zadnjim popisom 72 ljudi na kvadratni kilometer, danes pa jih je približno deset več na kilometer. Najgostejše naseljen del Jugoslavije je nedvomno Kosovo, kjer živi danes že okrog 90 prebivalcev na kvadratni kilometer, najredkeje pa je naseljena Črna gora, kjer jih je komaj 35 na kilometer. Gostota naseljenosti v Sloveniji je zelo blizu jugoslovanskemu povprečju (leta 1961 – 79 ljudi na kvadratni kilometer). Vsa dosedanja štetja so pokazala, da je v Jugoslaviji več žensk, kakor moških, po vojni je bila nekaj časa ta razlika kar precejšnja (v korist nežnega spola), kar je seveda tudi neposredna posledica vojne, danes naj

bi bilo v vsej Jugoslaviji kakih 350 do 400 tisoč več žensk kakor moških.

PRISPEVKI – V lanski dohodek federacije so tri republike prispevale levji delež – 85 odstotkov: Srbija 37,6, Hrvaška 27,1 in Slovenija 20,2 odstotka. Bosna in Hercegovina je prispevala 8,9 odstotka, Makedonija 4,9 in Črna gora 1,3 odstotka. Na enega zaposlenega prispevajo v proračunsko blagajno federacije (lani): Slovenija po 2228 novih din, Hrvaška po 1684, Srbija po 1512, Makedonija 1125, Črna gora 1049 in Bosna z Hercegovino po 1013 novih din na enega zaposlenega.

R

RADIO – Leta 1939 so delovale v Jugoslaviji le štiri radijske oddajne postaje, lansko leto pa jih je bilo že 108, ki so oddajale svoje programe na srednjih valovih. Od letih pa je kar 71 takih, katerih moč je manjša od dveh kilovatov. Največ srednjevalovnih oddajnih postaj ima Hrvaška (55), najmanj pa Črna gora (4); v Sloveniji jih je 17. Najmočnejša srednjevalovna radijska oddajna postaja v Jugoslaviji je Beograd – I (400 kW); sledijo Tovarnik (Hrvaška) s 300 kW in Beograd – II-III z 200 kW. Zagreb in Ljubljana imata po 135 kW, Sarajevo, Titograd, Novi Sad in Priština pa po 100 kW. Na kratkih valovih oddaja le Beograd (devet valovnih dolžin) z največjo močjo stotih kilovatov. Na ultrakratkih valovih oddaja v Jugoslaviji 81 oddajnih postaj, največ jih je v Srbiji (27), najmanj pa v Črni gori (3); v Sloveniji jih je 17. Najmočnejši UKV – oddajni postaji sta Vlašič (120 kW) in Kravec (100 kW). Lani je bilo v vsej državi 3,2 milijona prijavljenih radijskih sprejemnikov; cenijo pa, da je neprijavljenih transistorjev vsaj še dvesto tisoč.

REPUBLIKE – Po ustavi iz leta 1946 ima Jugoslavija šest republik:

SR Srbija. Površina (kv. km): 88.361. Prebivalci: 8,3 milij. Glavno mesto: Beograd (1 milijon).

SR Hrvatska. Površina (kv. km): 56.538. Prebivalci: 4,4 milij. Glavno mesto: Zagreb (600.000).

SR Bosna in Hercegovina. Površina (kv. km): 51.125. Prebivalci: 3,9 milij. Glavno mesto: Sarajevo (250.000).

SR Makedonija. Površina (kv. km): 25.713. Prebivalci: 1,6 milij. Glavno mesto: Skopje (240.000).

SR Slovenija. Površina (kv. km): 20.251. Prebivalci: 1,7 milij. Glavno mesto: Ljubljana (200.000).

SR Črna gora. Površina (kv. km): 13.812. Prebivalci: 0,5 milij. Glavno mesto: Titograd (55.000).

V SR Srbijo sta vključeni tudi dve avtonomni pokrajini.

SAP Vojvodina. Površina (kv. km): 21.503. Prebivalci: 1,9 milij. Glavno mesto: Novi Sad (140.000).

SAP Kosovo. Površina (kv. km): 10.887. Prebivalci: 1,1 milij. Glavno mesto: Priština (60.000).

SAMOUPRAVLJANJE – Prvi delavski svet je bil izvoljen in je začel delo-

S

vati v decembru leta 1949 v solinski cementarni. Ljudska skupščina je izglasovala zakon o delavskem samoupravljanju 26. junija leta 1950. Samoupravljanje se potem počasi uvaža tudi v družbene službe, leta 1963 pa ga nova ustava potrjuje tudi v administraciji. Lani je bilo v vsej Jugoslaviji 6627 delavskih svetov, ki so imeli 14 tisoč in 588 članov.

SKUPŠČINA – Zvezna skupščina ima skupaj 611 poslancev; 138 v zboru narodov, 120 v družbeno-političnem zboru, 118 v gospodarskem zboru, 117 v prosvetno-kulturnem zboru in 118 v socialno-zdravstvenem zboru. Od vseh poslancev je le 48 žensk. Večina poslancev je starih od 40 do 50 let (339), mlajših od 27 let je komaj pet, starejših od 50 pa 128. Večina poslancev ima višjo ali visoko izobrazbo (502), le 16 poslancev zvezne skupščine ima le osnovno šolo. Zvezna skupščina zaseda v palači, ki so jo pričeli graditi leta 1907, a je niso dogradili prej kakor pred prvo svetovno vojno. Republiške skupščine imajo v Bosni in Hercegovini 399 poslancev, v Sloveniji 285, v Črni gori 254, na Hrvaškem (sabor) 429, v Makedoniji (sobranje) 333; pokrajinski skupščini pa imata v Novem Sadu 345 in v Prištini 268 poslancev.

Š

ŠOLE – V lanskem šolskem letu je bilo v vsej Jugoslaviji okrog 14 tisoč osnovnih šol, 679 šol za kvalificiranje delavce, 537 tehniških in najrazličnejših strokovnih šol, 44 umetniških šol, 410 gimnazij in še dober tisoč najrazličnejših drugih šol. V osnovnih šolah je bilo lani 2,8 milijona učencev; v osnovnih šolah se je v zadnjih treh šolskih letih število učencev znižalo za približno 50 tisoč. Po republikah so šole takole razdeljene: okrog 5 tisoč jih je v Srbiji, 3200 v Hrvatski, 2700 v Bosni in Hercegovini ter nekaj čez tisoč v

SOLARJI: Veliko voženj s hribov v doline

Sloveniji; v Makedoniji jih je 1400 in v Črni gori okrog 650. Osnovnih šol za pripadnike narodnosti je 1481 (s 280 tisoči učencev). Za Albance je okrog tisoč šol, za Madžare 220 šol, za Bolgare 84, za Romune 28, za Italijane 29, za Slovake 32 in za Turke 56. Razen tega so še štiri rusinske osnovne šole in 12 čeških.

T

TELEVIZIJA – Lansko leto je bilo v vsej Jugoslaviji 37 televizijskih oddajnikov in 98 pretvornikov.

Bosna in Hercegovina. Oddajniki: 5. Pretvorniki: 47. Skupna moč (kW): 156.

Črna gora. Oddajniki: 2. Pretvorniki: 32. Skupna moč (kW): 52.

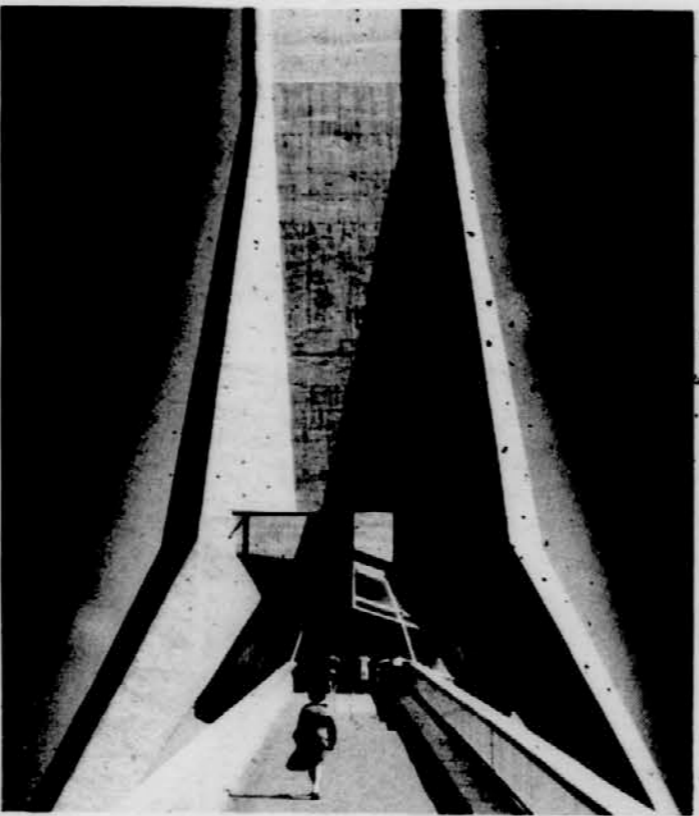
Hrvatska. Oddajniki: 12. Pretvorniki: 15. Skupna moč (kW): 593.

Makedonija. Oddajniki: 4. Pretvorniki: 19. Skupna moč (kW): 57.

Slovenija. Oddajniki: 6. Pretvorniki: 61. Skupna moč (kW): 185.

Srbija. Oddajniki: 8. Pretvorniki: 24. Skupna moč (kW): 498.

Najmočnejši oddajniki (po 100 kW) so naslednji: Vlašić v Bosni, Biokovo nad Makarsko, Slunj v Kordunu, Sljeme-I nad Zagrebom, Učka nad Reko, Avala nad Beogradom, Jastrebac nad Kruševcem in Crveni Čot na Fruški gori. V Sloveniji sta najmočnejša Krvavec in Kum (po 50 kW). Lani je bilo v Jugoslaviji že poldrug milijon televizorjev. Konec leta 1969 so registrirali tudi že okrog dva tisoč televizijskih sprejemnikov za barvni program.

AVALA: betonsko veličastje televizijske antene

TRGOVINA – Pri izvozu smo že dosegli tako stopnjo, da je bilo lani več kakor polovica vsega izvoženega blaga (53 odst.) označeno kot izdelki visoke predelave; nepredelanih izdelkov je bilo v izvoženem blagu samo okrog 12 odstotkov. Pri uvozu pa je bilo lani okrog 60 odstotkov izdelkov visoke predelave in okrog 16 odstotkov nepredelanih izdelkov. Pri uvozu je bilo lani 17 odstotkov potrošnega blaga, 60 odstotkov pa reprodukcijskega materiala. Lansko leto smo izvozili blaga za dobrih 18 milijard in uvozili za dobrih 26 milijard din. Z izvozom smo krili približno sedemdeset odstotkov uvoza. Pomembnejši izvozni artikli v minulem letu: po tonaži je na prvem mestu žoksit, katerega smo izvozili lani 1,8 milijona ton; na drugem mestu je žagan les (674 tisoč ton), drva in celulozni les (610 tisoč ton),

sledijo valjani in vlečeni jeklarski izdelki (138 tisoč ton), ladje (122 tisoč ton); v večjih količinah smo izvažali še pohištvo, vagone, cink, fero-zlitine, magnezit, celulozo, vino (45 tisoč ton), sveže sadje, sveže meso in veliko živine. In uvoz? Lani smo uvozili (po teži) največ surove nafte (2,8 milijona ton), na drugem mestu je bil premog (1,6 milijonov ton), potem naravna in umetna gnojila (1,2 milijona ton), pločevina in lamele (pol milijona ton), surovo in staro železo (260 tisoč ton), stroji (144 tisoč ton), bombaž (105 tisoč ton) in južno sadje (okrog sto tisoč ton). Precej pa smo uvozili tudi riža, celuloze, sladkorja, plastičnih snovi, cevi in avtomobilov.

TRŽAŠKO VPRAŠANJE – Nastalo je takoj, ko so enote JLA 1. maja 1945 osvobodile Trst. Kasneje so se morale naše čete iz mesta umakniti: 10. februarja 1947 sta Jugoslavija in Italija podpisali v Parizu mirovno pogodbo, na podlagi katere je bila 26. septembra priključena k Jugoslaviji Istra in Zadar z nekaterimi dalmatinskimi otoki ter Slovensko primorje. Formirano pa je bilo Svobodno tržaško ozemlje, ki je imelo dve coni: A (Trst), ki je ostala pod zavezniško vojaško upravo in B, ki je bila pod vojaško upravo JLA. Po dolgotrajnih razgovorih in veliki mednarodni napetosti je bil 5. oktobra 1954 v Londonu parafiran »Memorandum o soglasnosti«. S tem je bilo rešeno tržaško vprašanje tako, da je cona B z manjšimi deli cone A pripadla Jugoslaviji, Trst in večji del cone A pa Italiji.

TURIZEM – V lanskem letu je bilo v naših hotelih okrog 47 milijonov nočitev, od tega 22 milijonov tujih. Pred vojno – leta 1939 – je bilo okrog 5 milijonov nočitev v hotelih, od tega samo poldrug milijon tujih. Tudi kmalu po vojni je bilo na primer tujih nočitev še zelo malo, saj jih je bilo na primer še leta 1960 komaj 3 milijone (domačih pa 20 milijonov!). Največ nočitev je bilo lani na Hrvaškem (v Dalmaciji!) in sicer več kakor polovica vseh v državi, to je 27 milijonov, od tega le deset milijonov domačih. Na splošno odpade na obmorske kraje v vseh republikah 31 milijonov nočitev; na zdravilišča le 4 milijone, v gorskih krajih dva milijona in pol.

RAZKOSJE: Na morju je vedno več nočitev tujih turistov; na sliki naselje Scott pri Kraljevi

U

UNIVERZE – Vsa republiška središča so hkrati tudi univerzitetna središča razen Titograda, kjer so le posamezne fakultete. Izven republiških

središč je univerza le še v Prištini, ki je bila uradno ustanovljena letos. Posamezne fakultete pa delujejo v najrazličnejših mestih, tako v Novem Sadu, Nišu, na Reki, v Zadru in v Splitu. V šolskem letu 1938-39 je bilo v vsej Jugoslaviji 26 višjih in visokih šol, v letošnjem šolskem letu 1969-70 pa je vsega okrog 250 višjih in visokih šol. Pred vojno sploh nismo imeli stomatološke in farmacevtske fakultete, kakor tudi ne fakultet za politične vede. Zelo malo je bilo višjih šol (bili sta le dve pedagoški) medtem ko tehniških, kmetijskih, prometnih, ekonomskih, statističnih, pravnih in zdravstvenih visokih šol sploh ni bilo. Od leta 1955 do lani je v vsej Jugoslaviji diplomiralo 304 tisoč študentov, od tega največ na tehniški fakulteti (36 tisoč), na filozofski fakulteti (21.260), sledi ekonomska fakulteta z 21.043 diplomanti, pravna z 20 tisoč diplomanti ter medicinska z okrog 18 tisoč diplomanti.

USTAVA – Ljudska skupščina (ustavodajna) v Beogradu je 31. januarja 1946, dva meseca po izvolitvi, sprejela prvo ustavo FLRJ, ki je sankcionirala družbene in politične spremembe, ki so nastale med osvobodilnim bojem in takoj po njem. Sedem let kasneje je bil sprejet ustavni zakon o temeljnih družbenih in državnih ureditvah, ki je bistveno spremenil naš politični sistem in ustvaril osnovo za formiranje novih družbeno gospodarskih odnosov. Poudarjena je vloga samoupravljanja, v skupščini je uveden zbor proizvajalcev. Izvršna oblast pa je skupščina poverila zveznemu izvršnemu svetu in predsedniku republike. Nova ustava je bila proglašena 7. aprila 1963; ta je izraz najnovejšega socialističnega razvoja Jugoslavije. Človek je nosilec in gibal družbene dejavnosti. Samoupravljanje je osnova političnega sistema. Poudarjena je nuja po rotaciji nosilcev javnih funkcij. Položaj predsednika ZIS je ločen od funkcije predsednika republike. Uvedena so ustavna sodišča.

Z

ZAPOSLENOST – V Jugoslaviji je bilo lani 3,7 milijonov zaposlenih, od tega v zasebnem sektorju le 84.000. V petih letih je število zaposlenih zraslo komaj za kakih sto tisoč ljudi. Od vseh zaposlenih je bilo v lanskem letu milijon in 156 tisoč žensk. Od vseh zaposlenih jih je imelo okrog 7 odstotkov visoko ali višjo šolsko izobrazbo, od teh le pičla polovica v gospodarstvu. Po ocenah je bilo lansko leto v vsej državi 335 tisoč ljudi, ki so iskali zaposlitev; med njimi je bilo 146.000 žensk, 244 tisoč nekvalificiranih delavcev in 146 tisoč takih, ki prvič iščejo zaposlitev. V vseh ozirih je Srbija tista republika, kjer je največ oseb, ki iščejo delo, med njimi pa je v primerjavi z drugimi republikami največ žensk, nekvalificiranih in tistih, ki prvič trkajo na vrata urada za zaposlitev. Pri tem prvenstvu je nedvomno v precejšnji, če že ne v odločilni meri udeleženo Kosovo. V Sloveniji naj bi lani iskalo zaposlitev 19 tisoč ljudi, od tega kar 12 tisoč žensk, med vsemi pa naj bi bilo 15 tisoč nekvalificiranih in sedem tisoč takih, ki prvič iščejo zaposlitev.

Ž

ŽELEZNICE – Medtem ko je bilo 1939 v Jugoslaviji skupaj komaj 9600 kilometrov prog, jih je bilo lani 10.700 kilometrov. Še vedno je delež ozkotirnih prog precejšen, leta 1939 je bilo od vseh kar 2200 km ozkotirnih, danes pa še pol drug tisoč. Lokomotiv imamo danes manj kakor leta 1939 (2300:1900), so pa močnejše, kakor so večji tudi vagoni, katerih je bilo leta 1939 3500, danes pa jih je le 3300. In vendar smo leta 1939 prepeljali s temi vagoni nad trikrat več potnikov kakor leta 1969 (164.700:58.300). Tovornih vagonov imamo danes 63 tisoč; leta 1939 pa deset tisoč manj. Takrat smo s tovornimi vagoni prepeljali le 21 milijonov ton tovora, lansko leto pa 70 milijonov ton. V letih po vojni smo zgradili trideset železniških prog – v skupni dolžini 2133 km – med posameznimi kraji, ki so si najmanj 25 kilometrov vsaksebi; razen tega pa še več krajših prog v skupni dolžini 337 kilometrov.

BRCKO—BANOVICI: Ko še ni bilo buldožerjev in motornih teptačev

ŽITO – Leta 1968 smo pridelali 436 tisoč vagonov pšenice (donos 22 centov na hektar). V zadnjih desetih letih je bil največji pridelek pšenice leta 1967 (482.000 vagonov, 25,6 centov na ha), najmanjši pa leta 1961 (313.000 vagonov, donos 16,1 centov na ha). Leta 1968 smo pridelali še 14.000 vagonov rži, 680 tisoč vagonov koruze, 45 tisoč vagonov ječmena, 30 tisoč vagonov ovsa in 1780 vagonov riža. Pridelek riža, ječmena, ovsa in rži se znižuje. Skrbi povzročajo tako slabe kakor celo dobre letine, ko vedno zmanjka skladišč in silosov, da bi pridelek dobro shranili.

Zamisel in besedilo: **Drago Kralj**. Risbe: **Marjan Bregar**. Karikature: **Milan Maver**. Grafikoni in zemljevidi: **Branko Sotošek**. Oprema: **Franci Mulec**. Tisk: **ČGP DELO**.

ČETRT STOLETJA JE MIMO

● Včeraj. »Cez poljane požgane tja do bele Ljubljane, naša vojska prodre kot vihar...«

● Jutri? Ne, že danes. Okrog »Metalke« kipi novo mestno središče glavnega mesta svobodne Slovenije.

